

TÜRKİYE’NİN AFRİKA POLİTİKASININ DÖNÜŞÜMÜ

Yumuşak Güçten Stratejik Ortaklığa:
Somali ve Nijerya Örnekleri

TÜRKİYE’NİN AFRİKA POLİTİKASININ DÖNÜŞÜMÜ

Yumuşak Güçten Stratejik Ortaklığa: Somali ve Nijerya Örnekleri

TÜRKİYE'NİN AFRİKA POLİTİKASININ DÖNÜŞÜMÜ

*Yumuşak Güçten Stratejik Ortaklığa:
Somali ve Nijerya Örnekleri*

Yavuz KAYA

Nisan 2026

Somali ve Nijerya: Ülke Verileri

Başlık	Somali	Nijerya
Resmî adı	Somali Federal Cumhuriyeti	Nijerya Federal Cumhuriyeti
Bölge	Afrika Boynuzu / Doğu Afrika	Batı Afrika
Başkent	Mogadişu	Abuja
En büyük şehir / merkez	Mogadişu	Lagos
Yüzölçümü	637.657 km ²	923.768 km ²
Nüfus	Yaklaşık 19 milyon, 2024	232,7 milyon, 2024
Resmî dil	Somalice ve Arapça	İngilizce
Para birimi	Somali Şilini	Nijerya Nairası
Yönetim biçimi	Federal cumhuriyet	Federal başkanlık cumhuriyeti
Ekonomik büyüklük	GSYH yaklaşık 11,97 milyar ABD doları, 2024	GSYH yaklaşık 252,26 milyar ABD doları, 2024
Kişi başı GSYH	Yaklaşık 629,5 ABD doları, 2024	Yaklaşık 1.084,2 ABD doları, 2024
Stratejik konum	Kızıldeniz, Aden Körfezi ve Hint Okyanusu hattına yakınlığı nedeniyle deniz güvenliği, ticaret yolları ve Afrika Boynuzu jeopolitiği açısından önemlidir.	Batı Afrika'nın en kalabalık ülkesi ve bölgesel güç merkezlerinden biridir; enerji kaynakları, büyük iç pazarı, demografik kapasitesi ve ECOWAS içindeki ağırlığıyla öne çıkar.

Nigerian Embassy Germany. (t.y.). About Nigeria. United Nations Statistics Division. (2025). Somalia. UN Data. United Nations Statistics Division. (2025). Nigeria. UN Data. World Bank. (2025). Somalia, Fed. Rep. | Data. World Bank Data. World Bank. (2025). Nigeria | Data. World Bank Data.

İş birliği alanı	Türkiye-Somali	Türkiye-Nijerya	Stratejik anlamı
Diplomatik ilişkiler	2011 sonrası yüksek görünürlük kazanmış, Mogadişu hattında sahaya dayalı diplomatik angajman güçlenmiştir.	İlişkilerin diplomatik zemini 1962’de Lagos’ta açılan büyükelçiliğe dayanır; 2001’de büyükelçiliğin Abuja’ya taşınmasıyla kurumsal temsil güçlenmiştir.	Somali, kriz diplomasisi ve saha görünürlüğü üzerinden; Nijerya ise uzun süreli diplomatik kurumsallaşma üzerinden öne çıkar.
Siyasi temas ve üst düzey ziyaretler	2011’deki üst düzey ziyaret, Türkiye’nin Somali dosyasında insani ve siyasi görünürlüğünü artıran kırılma noktasıdır.	2021 sonrası temaslar ve 27 Ocak 2026’da imzalanan anlaşma paketi ilişkileri yeni bir eşiğe taşımıştır.	Somali’de siyasi temas kriz yönetimiyle; Nijerya’da ise kurumsal ortaklık ve ölçek büyütmeyle ilişkilidir.
İnsani diplomasi	Türkiye’nin Somali’deki en güçlü başlangıç alanıdır. İnsani yardım, sağlık, eğitim ve altyapı destekleriyle sahada meşruiyet üretmiştir.	Nijerya dosyasında insani diplomasi merkezi alan değildir; ilişki daha çok ekonomi, savunma, eğitim ve kurumsal iş birliği üzerinden gelişmektedir.	Somali, Türkiye’nin Afrika’daki insani diplomasi kapasitesinin en görünür örneklerinden biridir.
Kalkınma iş birliği	Devlet kapasitesi inşası, altyapı, sağlık, eğitim ve kamu hizmetlerinin güçlendirilmesi üzerinden gelişmiştir.	Kalkınma boyutu daha çok eğitim, standartlar, pazar erişimi, ticaret ve kurumsal kapasite alanlarıyla bağlantılıdır.	Somali’de kalkınma iş birliği sahada devlet kapasitesi kurmaya; Nijerya’da ise ekonomik ve kurumsal ortaklığı desteklemeye yöneliktir.
Ekonomik iş birliği	8 Şubat 2024 tarihli Savunma ve Ekonomik İş Birliği Çerçeve Anlaşması, Somali’nin ekonomik kaynaklarının daha etkin kullanımı ve deniz yetki alanlarının güvenliğiyle bağlantılıdır.	JETCO ortak bildirisi, helal kalite altyapısı ve ticaret/yatırım alanındaki düzenlemeler, ekonomik ilişkileri daha izlenebilir ve kurumsal bir çerçeveye taşımaktadır.	Somali’de ekonomi güvenlik ve deniz alanlarıyla; Nijerya’da ise ticaret, pazar erişimi ve yatırım kanallarıyla öne çıkar.
Ticaret ve yatırım	Somali pazarı sınırlı olmakla birlikte limanlar, altyapı, enerji ve yeniden inşa alanlarında stratejik fırsatlar sunmaktadır.	Nijerya büyük nüfusu, iç pazarı, enerji kapasitesi ve Batı Afrika’daki ekonomik ağırlığıyla Türkiye için daha büyük ölçekli ticaret ve yatırım alanıdır.	Nijerya, Türkiye’nin Batı Afrika’daki ekonomik ölçek büyütme hedefi açısından daha merkezi bir ülkedir.
Savunma iş birliği	Savunma iş birliği, askeri eğitim, güvenlik kapasitesi, deniz güvenliği ve 2024 anlaşmasıyla güçlü biçimde derinleşmiştir.	27 Ocak 2026 anlaşma paketi içinde askeri iş birliği protokolü yer almakta; bu protokol güvenlik kapasitesi ve savunma sanayii yaklaşması bakımından önem taşımaktadır.	Somali’de savunma iş birliği devlet kapasitesi inşasına; Nijerya’da ise savunma sanayii ve güvenlik ortaklığına yöneliktir.
Askerî eğitim ve kapasite geliştirme	TURKSOM ve askeri eğitim hattı, Somali güvenlik mimarisine uzun vadeli katkı sunan bir kapasite aktarım mekanizmasıdır.	Askerî iş birliği protokolü, Nijerya ile güvenlik ve savunma alanında daha kurumsal bir ortaklık zemini oluşturmaktadır.	Somali’de eğitim sahaya dayalı güvenlik kapasitesi üretir; Nijerya’da kurumsal savunma iş birliği potansiyeli öne çıkar.
Deniz güvenliği ve deniz yetki alanları	Somali açısından en kritik alanlardan biridir. 2024 savunma ve ekonomik iş birliği çerçevesi, deniz yetki alanları ve ekonomik kaynakların korunmasıyla bağlantılıdır.	Nijerya ile deniz güvenliği raporda doğrudan merkezi eksen olarak değil, daha geniş savunma ve enerji güvenliği bağlamında değerlendirilebilir.	Somali, Türkiye’nin Afrika Boynuzu ve Hint Okyanusu hattında deniz güvenliği boyutunu öne çıkarır.

İş birliği alanı	Türkiye–Somali	Türkiye–Nijerya	Stratejik anlamı
Enerji iş birliği	2024 hidrokarbon anlaşmasıyla Somali dosyasına enerji ve deniz alanları boyutu güçlü biçimde eklenmiştir.	Nijerya, enerji kapasitesi ve hidrokarbon potansiyeli nedeniyle Türkiye açısından Batı Afrika’da stratejik enerji ortağı olarak konumlanmaktadır.	Somali’de enerji yeni açılan stratejik dosyadır; Nijerya’da enerji ülkenin yapısal ağırlığından kaynaklanan temel ortaklık alanıdır.
Hidrokarbon ve kaynak güvenliği	Türkiye Petrolleri ve Somali Petrol Otoritesi arasında hidrokarbon arama ve üretim alanında iş birliği zemini oluşmuştur.	Nijerya’nın petrol ve doğal gaz kapasitesi, Türkiye için enerji diplomasisi ve ticari derinleşme açısından önemlidir.	İki ülke de enerji diplomasisi açısından önemlidir; fakat Somali “yeni saha”, Nijerya “yerleşik enerji gücü” niteliğindedir.
Arabuluculuk ve bölgesel diplomasi	Ankara Bildirisi ve teknik müzakereler, Türkiye’nin Somali–Etiyopya geriliminde kolaylaştırıcı rol üstlendiğini göstermektedir.	Nijerya ile ilişki arabuluculuktan çok Batı Afrika’da diplomatik ölçek büyütme, ECOWAS çevresi ve bölgesel erişim mantığıyla önemlidir.	Somali, Türkiye’nin arabuluculuk kapasitesini; Nijerya ise bölgesel diplomatik erişim kapasitesini görünür kılar.
Eğitim iş birliği	Eğitim, sağlık ve altyapı Somali’deki erken dönem Türk angajmanının temel parçalarındandır.	2026 anlaşma paketinde yükseköğretim iş birliği ve genel eğitim alanında iş birliği yer almaktadır.	Somali’de eğitim sahada toplumsal meşruiyet üretirken; Nijerya’da insan kaynağı, akademik iş birliği ve kurumsal kapasite alanına bağlanır.
Sağlık iş birliği	Somali’de sağlık hizmetleri, insani diplomasi ve kalkınma desteğinin önemli parçasıdır.	Nijerya dosyasında sağlık merkezi alan olarak görünmemekte; eğitim, savunma, ticaret ve kurumsallaşma daha belirgindir.	Sağlık iş birliği Somali’de Türkiye’nin yumuşak güç kapasitesini güçlendiren başlıca alanlardan biridir.
Altyapı ve yeniden inşa	Somali’de altyapı, kamu hizmetleri ve devlet kapasitesi inşası Türkiye’nin sahadaki görünürlüğü artırılmıştır.	Nijerya ile altyapı alanı potansiyel taşımakla birlikte mevcut rapor çerçevesinde daha çok ticaret, yatırım ve kurumsal iş birliği içinde değerlendirilebilir.	Somali’de altyapı yeniden inşa; Nijerya’da ise ekonomik ölçek ve yatırım fırsatı olarak okunmalıdır.
Medya ve stratejik iletişim	Somali’de Türkiye algısı daha çok insani yardım, kalkınma ve sahadaki görünürlük üzerinden şekillenmiştir.	2026 anlaşma paketinde medya ve iletişim mutabakatı yer almaktadır; bu alan kamu diplomasisi ve algı yönetimi açısından önemlidir.	Nijerya dosyasında stratejik iletişim daha kurumsal bir anlaşma alanı hâline gelmiştir.
Diaspora ve toplumsal bağlar	Somali’de toplumsal bağlar eğitim, yardım, sağlık ve saha görünürlüğü üzerinden güçlenmiştir.	2026 anlaşma paketinde diaspora siyaseti iş birliği bulunmaktadır; bu, karşılıklı toplumsal bağların kurumsal zemine taşınması anlamına gelir.	Somali’de toplumsal bağ sahada kurulurken; Nijerya’da diaspora ve kurumsal toplum diplomasisi üzerinden gelişmektedir.
Kültürel diplomasi	Türkiye’nin Afrika genelindeki kültürel diplomasi araçları Somali’de olumlu algı ve yakınlık üretmiştir.	Nijerya’da kültürel diplomasi eğitim, medya, diaspora ve diplomasi akademileri gibi kanallarla kurumsal bir zemine taşınabilir.	Kültürel diplomasi iki ülkede de destekleyici yumuşak güç alanıdır; fakat araçlar farklı yoğunlukta işler.
Diplomasi akademileri ve kurumsal öğrenme	Somali’de diplomatik kurumsallaşma daha çok arabuluculuk ve saha temelli diplomasiyle görünürdür.	2026 anlaşma paketinde diplomasi akademileri arasında iş birliği yer almaktadır. Bu, dışişleri kadroları arasında kurumsal öğrenme ve eşgüdüm sağlar.	Nijerya dosyası, diplomatik kurumsallaşma bakımından daha formel ve anlaşma temelli bir çerçeveye sahiptir.

İş birliği alanı	Türkiye–Somali	Türkiye–Nijerya	Stratejik anlamı
Standartlar ve düzenleyici uyum	Somali’de bu alan ikincil düzeydedir; güvenlik, enerji, kalkınma ve kapasite inşası daha baskındır.	Helal kalite altyapısı mutabakatı, pazar erişimi ve düzenleyici uyum bakımından önemlidir.	Nijerya ile iş birliği yalnızca siyasi değil, teknik standartlar ve ticaret rejimi boyutuna da taşınmaktadır.
Kadın politikaları ve sosyal politika	Somali’de sosyal boyut daha çok insani yardım, eğitim, sağlık ve toplum desteği üzerinden gelişmektedir.	2026 anlaşma paketinde kadın politikaları alanında iş birliği yer almakta; bu, ilişkinin yalnızca güvenlik ve ekonomiye indirgenmediğini göstermektedir.	Nijerya dosyası, sosyal politika alanında da kurumsallaşma potansiyeli taşır.
Bölgesel konum ve jeopolitik değer	Somali, Afrika Boynuzu, Aden Körfezi ve Hint Okyanusu hattı açısından deniz güvenliği ve bölgesel diplomasi bakımından kritiktir.	Nijerya, Batı Afrika’nın demografik, ekonomik ve politik merkezlerinden biri olarak ECOWAS ve bölgesel pazar erişimi açısından önemlidir.	Somali jeostratejik derinleşme; Nijerya bölgesel ölçek büyütme dosyasıdır.
Türkiye açısından model değeri	Derinleşme modeli: krizden başlayan, sahada kapasite kuran, güvenlik ve enerjiyle stratejikleşen ilişki.	Genişleme modeli: büyük pazar, kurumsal anlaşmalar, savunma, eğitim, medya, standartlar ve diplomasiyle çeşitlenen ilişki.	İki vaka birlikte Türkiye’nin Afrika politikasındaki yeni evreyi açıklar: Somali derinleşmeyi, Nijerya genişlemeyi temsil eder.
Başlıca riskler	Güvenikleşme algısı, kapasite aşımı, yerel siyasal kırılğanlıklar, enerji ve deniz alanlarında rekabet riski.	Anlaşmaların uygulamaya geçmemesi, ekonomik ilişkilerin sınırlı kalması, kurumsal takip eksikliği ve Batı Afrika’daki rekabet.	Türkiye’nin Afrika politikasında kalıcılık, yumuşak güç ile stratejik araçlar arasındaki dengenin korunmasına bağlıdır.

Yönetici Özeti

Türkiye'nin Afrika politikası, 1990'ların sonundan itibaren çevresel ve sınırlı ilişkiler düzeyinden çıkarak çok boyutlu, kurumsallaşmış ve giderek stratejikleşen bir dış politika hattına dönüşmüştür. Bu dönüşüm, başlangıçta diplomatik açılım, insani yardım, kalkınma iş birliği, eğitim, kültürel temas ve ulaşım bağlantısallığı gibi araçlarla şekillenmiş; zamanla savunma, enerji, arabuluculuk ve güvenlik iş birliği boyutlarını da kapsayan daha karmaşık bir ortaklık modeline evrilmiştir. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik açılımı 1998 Afrika'ya Açılım Eylem Planı ile kurumsal bir zemin kazanmış; 2005'te Afrika Birliği nezdinde gözlemci statüsü ve 2008'de stratejik ortaklık düzeyine yükselmesiyle daha güçlü bir diplomatik çerçeveye oturmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.).

Bu raporun temel tezi, Türkiye'nin Afrika politikasının artık yalnızca “açılım” veya “yardım diplomasisi” kavramlarıyla açıklanamayacağıdır. Türkiye, Afrika'da bir yandan yumuşak güç unsurlarını korumaya çalışırken diğer yandan savunma, enerji ve bölgesel diplomasi araçlarını da kullanarak daha hibrit bir stratejik ortaklık modeli geliştirmektedir. Türkiye-Afrika etkileşiminin güvenlik, ekonomi, savunma sanayii, insani kalkınma, kültürel diplomasi ve toplumsal temaslar gibi çok katmanlı bir yapıya kavuştuğu tespiti de bu dönüşümü desteklemektedir (SETA, 2026a).

Somali örneği, Türkiye'nin insani diplomasi, devlet kapasitesi inşası, askeri eğitim, deniz güvenliği, enerji iş birliği ve arabuluculuk rollerini aynı dosyada birleştirebildiğini göstermektedir. Özellikle 8 Şubat 2024 tarihli Savunma ve Ekonomik İş Birliği Çerçeve Anlaşması ile 18 Temmuz 2024'te duyurulan hidrokarbon arama ve üretim anlaşması, Türkiye-Somali ilişkilerini yeni bir stratejik seviyeye taşımıştır (SETA, 2024; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2024).

Nijerya örneği ise Türkiye'nin Batı Afrika'da daha geniş ölçekli ve kurumsal bir ortaklık arayışını görünür kılmaktadır. Türkiye'nin Nijerya ile diplomatik ilişkileri 1962'de Lagos'ta açılan büyükelçilikle başlamış; büyükelçilik 2001'de Abuja'ya taşınmıştır. İlişkinin yeni ivmesi ise özellikle 27 Ocak 2026'da iki ülke arasında imzalanan dokuz anlaşmayla görünür hale gelmiştir. Askerî iş birliği, enerji, hidrokarbon, diplomasi akademileri, medya ve eğitim başlıklarını kapsayan bu paket, Türkiye-Nijerya ilişkilerinin artık dostane siyasi temaslar düzeyini aşan çok katmanlı bir stratejik ortaklığa yöneldiğini göstermektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2026).

Bu çerçevede rapor üç temel sonuca ulaşmaktadır. Birincisi, Türkiye'nin Afrika politikası yapısal bir dış politika hattına dönüşmüştür. İkincisi, Somali derinleşmiş ortaklık modeli; Nijerya ise genişleyen stratejik ortaklık modeli olarak öne çıkmaktadır. Üçüncüsü, Türkiye'nin Afrika'daki kalıcı etkisi, yumuşak güç birikimi ile güvenlik ve savunma boyutları arasındaki dengenin ne ölçüde korunabileceğine bağlı olacaktır (SETA, 2021; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.).

1. Giriş

Afrika, uzun süre Türk dış politikasında sınırlı görünürlüğe sahip bir coğrafya olarak değerlendirilmiş olsa da bu durum özellikle 1998 sonrasında belirgin biçimde değişmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde dış politikasını çeşitlendirmeye çalışan Türkiye, Afrika'yı yalnızca insani yardım alanı veya diplomatik görünürlük sahası olarak değil; ekonomik açılım, çok taraflı diplomasi, bağlantısallık, savunma iş birliği ve stratejik etki üretimi açısından da önemli bir alan olarak görmeye başlamıştır. Resmî çerçeveye göre Türkiye'nin Afrika politikası siyasi, insani, ekonomik ve kültürel ayakları olan; ikili, bölgesel, kıtasal ve küresel boyutlarda yürütülen çok katmanlı bir yapı arz etmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.).

Bu dönüşümün anlaşılması için Afrika'nın neden Türkiye açısından stratejik bir alan haline geldiği kadar, Türkiye'nin Afrika'ya hangi araçlarla yöneldiği ve bu araçların zaman içinde nasıl değiştiği de açıklanmalıdır.

Büyükelçilik ağının genişlemesi, Türk Hava Yolları'nın kıtadaki erişimini artırması, TİKA ve burs programları üzerinden toplumsal görünürlük üretmesi, ardından savunma sanayii ve enerji alanlarında daha belirgin bir aktöre dönüşmesi; Afrika politikasının yalnızca iyi niyetli bir açılım söylemiyle değil, daha kurumsal ve çok boyutlu bir stratejik tasarımla ilerlediğini göstermektedir (SETA, 2021).

Bu rapor, Türkiye'nin Afrika politikasındaki söz konusu dönüşümü iki düzeyde incelemektedir. İlk düzeyde 1998 sonrası açılımın tarihsel arka planı, yumuşak güç araçları, Afrika'da Türkiye algısı ve rekabetçi jeopolitik ortam ele alınmaktadır. İkinci düzeyde ise Türkiye-Somali ve Türkiye-Nijerya ilişkileri ayrıntılı vaka analizleri yoluyla incelenmektedir. Somali, Türkiye'nin Afrika'da en fazla derinleştiği; yardım, güvenlik, enerji ve arabuluculuğu aynı dosyada buluşturduğu örnektir. Nijerya ise Batı Afrika'da siyasi ve ekonomik ağırlığı nedeniyle Türkiye'nin yeni nesil savunma-ekonomi ortaklığını sınavı yükselen stratejik ortaklık alanıdır (SETA, 2026b).

Raporun temel sorusu şudur: Türkiye'nin Afrika politikası nasıl dönüştü ve Somali ile Nijerya örnekleri bu dönüşümün hangi yönlerini görünür kılmaktadır? Bu soruya verilecek yanıt, Türkiye'nin Afrika'daki varlığını ne romantize eden ne de sadece güç rekabetine indirgeyen bir çerçeveyi gerektirmektedir. Bu nedenle rapor, Türkiye'nin Afrika'daki etkisini yumuşak güç, hibrit etki kapasitesi, stratejik ortaklık ve ülke-bazlı farklılaşma kavramları üzerinden okumaktadır (SETA, 2021; SETA, 2026a).

2. Analitik Çerçeve ve Yöntem

Bu rapor, Türkiye'nin Afrika politikasını tek boyutlu bir yardım diplomasisi veya yalnızca jeopolitik rekabet anlatısına hapsedmeyen analitik bir çerçeveye dayanmaktadır. İlk olarak, yumuşak güç kavramı Türkiye'nin Afrika'da eğitim, kalkınma yardımı, insani diplomasi, kültürel temas ve bağlantısallık üzerinden görünürlük kazanmasını açıklamak için kullanılmaktadır. İkinci olarak, hibrit etki kapasitesi kavramı, bu yumuşak güç birikiminin savunma iş birliği, enerji diplomasisi ve arabuluculuk girişimleriyle nasıl tamamlandığını anlamaya imkân vermektedir. Üçüncü olarak, stratejik ortaklık kavramı, Türkiye'nin bazı Afrika ülkeleriyle kurduğu ilişkilerin artık sembolik dostluk düzeyini aşarak kurumsallaşmış ve çok alanlı bir niteliğe kavuştuğunu göstermektedir (SETA, 2021; SETA, 2026a).

Yöntemsel olarak rapor, süreç izleme, karşılaştırmalı vaka analizi ve belge temelli nitel inceleme yaklaşımını bir araya getirmektedir. Süreç izleme, Türkiye'nin Afrika politikasındaki dönüşümün 1998 açılımından 2026'ya kadar uzanan kurumsal kırılma noktalarını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Karşılaştırmalı vaka analizi ise Somali ve Nijerya örnekleri üzerinden Türkiye'nin Afrika politikasında derinleşme ve genişleme modellerini ayırt etmeyi hedeflemektedir. Belge temelli inceleme kapsamında resmî Türk kaynakları, Türk düşünce kuruluşlarının raporları, Ahmet Kavas gibi yerli akademisyenlerin eserleri ve seçilmiş uluslararası kurumsal belgeler esas alınmaktadır (Kavas, 2016; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.).

Raporun kapsamı tüm Afrika kıtasını ülke ülke incelemek değildir. Bunun yerine Türkiye'nin Afrika politikasının ana yönelimleri ortaya konmakta; ardından bu genel çerçeve Somali ve Nijerya dosyalarında somutlaştırılmaktadır. Bu tercih, bir yandan Türkiye'nin Afrika'daki genel stratejik eğilimlerini görünür kılarken diğer yandan ülke-bazlı farklılaşmaları tespit etmeye imkân vermektedir. Somali'nin Türkiye açısından Afrika Boynuzu'nda derinleşmiş ortaklık modeli; Nijerya'nın ise Batı Afrika'da genişleyen stratejik ortaklık modeli olarak incelenmesi bu nedenle bilinçli bir vaka seçimidir (SETA, 2026b; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b).

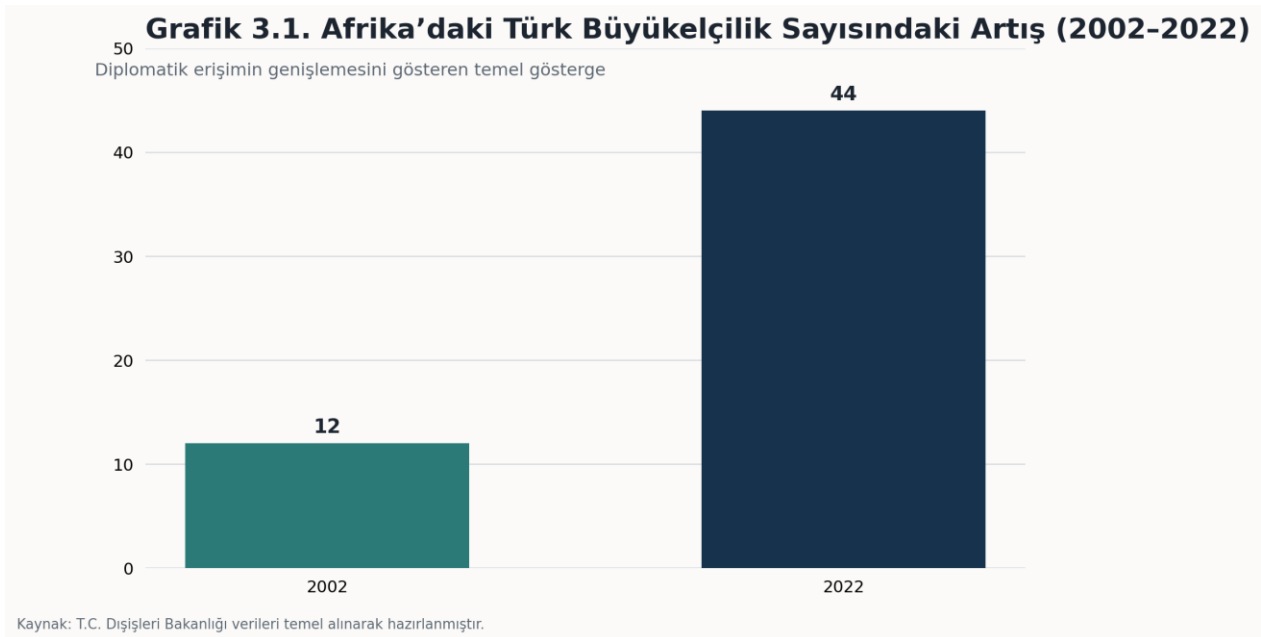
3. Türkiye'nin Afrika'ya Açılımının Tarihsel Arka Planı

Türkiye'nin Afrika politikasındaki dönüşümün başlangıç noktası, 1998 yılında kabul edilen Afrika'ya Açılım Eylem Planı'dır. Bu plan, Türkiye'nin Afrika'yı daha sistematik biçimde ele aldığı ilk kurumsal çerçeve olarak değerlendirilmelidir. Açılım, başlangıçta sınırlı kapasite ve kademeli ilerleme mantığıyla yürümüş; ancak 2000'li yılların ortasından itibaren daha görünür bir dış politika eksenine dönüşmüştür. 2005 yılında Türkiye'nin Afrika Birliği nezdinde gözlemci statüsü elde etmesi, 2008 yılında ise Türkiye'nin Afrika'nın stratejik ortağı olarak kabul edilmesi bu dönüşümün başlıca diplomatik eşikleridir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-c).

Bu tarihsel dönüşüm yalnızca diplomatik statü artışıyla sınırlı değildir. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik ilgisi zaman içinde büyükelçilik ağının genişlemesi, üst düzey ziyaretlerin artması, THY uçuş ağının büyümesi, TİKA faaliyetlerinin yoğunlaşması ve eğitim-kültür araçlarının daha görünür hâle gelmesiyle sahaya yansımıştır. 2002 yılında kıtada yalnızca 12 Türk büyükelçiliği bulunurken bu sayı 2022 itibarıyla 44'e yükselmiştir. Benzer şekilde 2008 başında Ankara'daki Afrika büyükelçiliklerinin sayısı 10 iken bu sayı 38'e çıkmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2025).

Türk düşünce kuruluşlarının değerlendirmeleri, Türkiye'nin Afrika'da oluşan olumlu imajının diplomatik genişleme kadar kalkınma iş birliği modeli, THY bağlantısallığı ve toplumsal temas araçlarıyla da desteklendiğini göstermektedir. Nitekim 2021 tarihli bir SETA analizine göre Türkiye'nin Afrika'daki pozitif görünürlüğüne katkı sunan başlıca unsurlar arasında 43 Afrika ülkesinde büyükelçilik açılmış olması, THY'nin kıtada 61 noktaya uçması ve Türk tipi kalkınma iş birliği modelinin giderek benimsenmesi yer almaktadır (SETA, 2021). Bu bulgu, nicel genişlemenin tek başına yeterli olmadığını; temsil, erişim ve sahadaki görünürlük arasında bir sinerji üretildiğini düşündürmektedir.

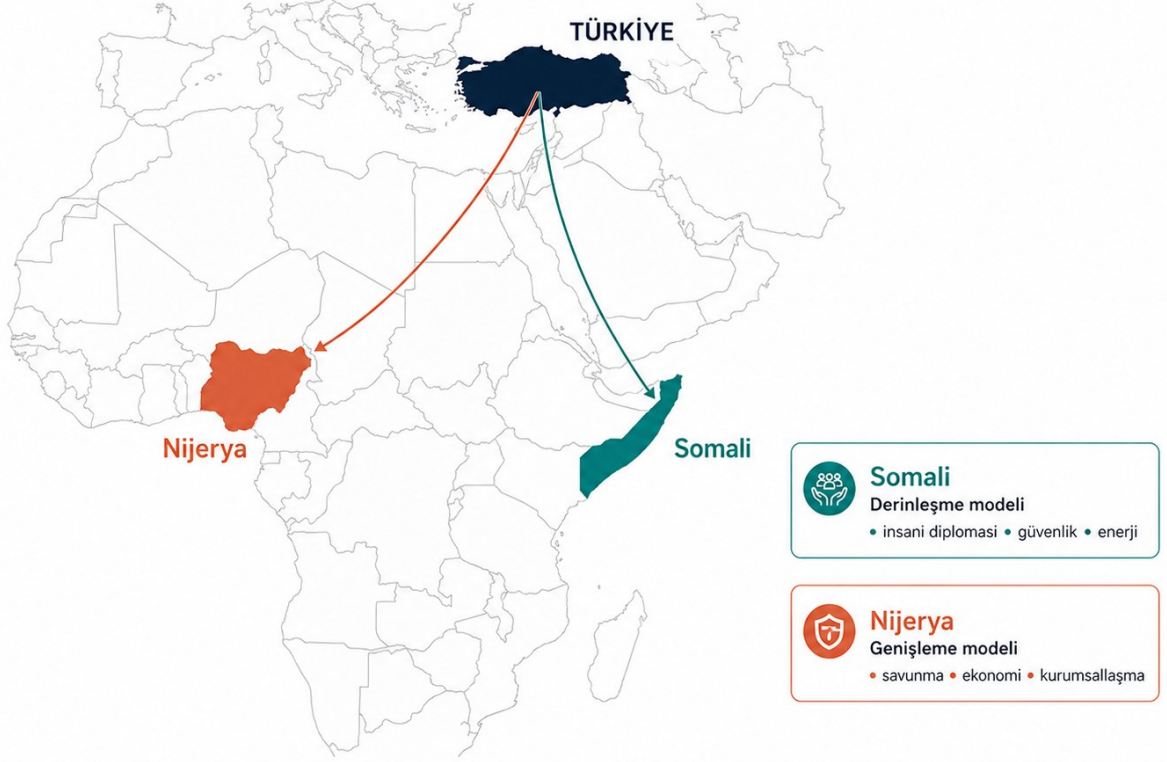
Tarihsel arka planın yalnızca 1998 sonrası kurumsal açılımla açıklanması eksik kalır. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik söyleminde tarihsel hafızanın ve Osmanlı-Afrika ilişkilerine yapılan referansların da önemli bir yeri vardır. Bu noktada Ahmet Kavas'ın çalışmaları, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerinin yalnızca güncel jeopolitik çıkarlar üzerinden değil, tarihsel temas ve zihinsel süreklilik üzerinden de okunabileceğini göstermektedir. Böylece Türkiye'nin Afrika yaklaşımı, hem yeni dış politika araçlarının hem de tarihsel referansların iç içe geçtiği çok katmanlı bir zemine oturmaktadır (Kavas, 2016; Kavas, 2019).

Harita 3.1

Türkiye-Afrika Stratejik Eksenleri

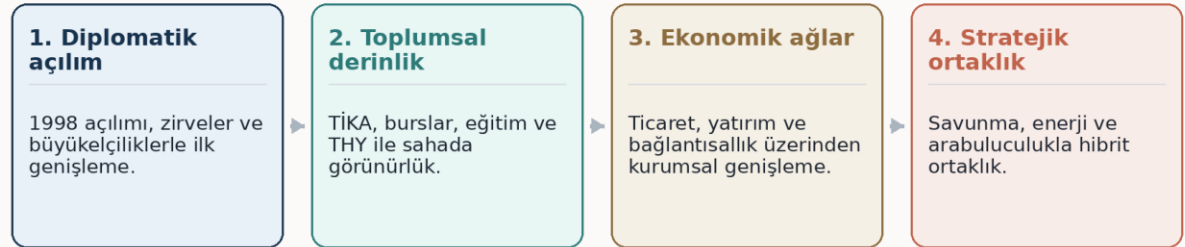
Türkiye, Somali ve Nijerya eksenini gerçek coğrafi taban üzerinde gösteren harita

Kaynak: Natural Earth ülke sınırları veri seti; rapor için yeniden tasarlanmıştır.

Şema 3.1. Yumuşak Güçten Stratejik Ortaklığa Dönüşüm Modeli

Türkiye'nin Afrika politikasındaki evrimi dört aşamalı analitik şema ile gösterilmektedir.

Temel çıkarım Türkiye'nin Afrika politikası yalnızca yardım diplomasisiyle değil; ülke-bazlı, çok araçlı ve stratejik ortaklık mantığıyla ilerlemektedir.

Kaynak: Raporun analitik çerçevesi temel alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.1. Türkiye'nin Afrika Politikasında Başlıca Dönüm Noktaları

Yıl dönem /	Gelişme	Stratejik anlamı
1998	Afrika'ya Açılım Eylem Planı	Afrika'nın sistematik bir dış politika alanı olarak tanımlanmaya başlaması
2005	Afrika Birliği gözlemci statüsü	Kurumsal meşruiyet ve kıtasal görünürlüğü artması
2008	Stratejik ortaklık	Açılımın diplomatik statü ve ortaklık düzeyine yükselmesi
2011	Somali'de görünür saha angajmanı	İnsani diplomasiden stratejik derinleşmeye geçiş
2024	Türkiye-Somali savunma ve ekonomik iş birliği çerçeve anlaşması	Güvenlik ve ekonomi boyutlarının yeni seviyeye çıkması
2024	Somali hidrokarbon anlaşması	Enerji diplomasisinin Afrika politikasına daha güçlü eklenmesi
2026	Türkiye-Nijerya arasında 9 anlaşma	Batı Afrika'da yeni nesil stratejik ortaklık modelinin kurumsallaşması

Tablo 1, Türkiye'nin Afrika politikasındaki kırılma anlarının artık sadece diplomatik görünürlük ya da sembolik açılımla sınırlı olmadığını göstermektedir. 1998-2008 döneminde kurumsal çerçeve ve diplomatik meşruiyet öne çıkarken, 2011 sonrası dönemde saha görünürlüğü, güvenlik ve kapasite inşası belirginleşmiştir. 2024-2026 döneminde ise enerji, savunma ve kurumsallaşmış ülke-bazlı ortaklıklar yeni evreyi tanımlamaktadır.

Kaynak notu: Tablo, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı ve SETA yayınları esas alınarak hazırlanmıştır.

4. Türkiye'nin Afrika Politikasında Araç Seti

Türkiye'nin Afrika politikasını anlamanın en doğru yollarından biri, Ankara'nın kıtaya yalnızca diplomatik temaslarla değil, birbirini tamamlayan çok katmanlı bir araç setiyle yöneldiğini göstermektir. Nitekim T.C. Dışişleri Bakanlığı verileri, bu dönüşümün önce diplomatik ağ üzerinden kurulduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. 2002 yılında Afrika'da yalnızca 12 Türk büyükelçiliği bulunurken bu sayı 2022 itibarıyla 44'e yükselmiş; buna paralel olarak 2008 başında Ankara'daki Afrika büyükelçilikleri 10 iken sayı 38'e çıkmıştır. Aynı resmî çerçeve, Türkiye'nin kıtayla toplam ticaretinin 2003'te 5,4 milyar dolardan 2021 sonunda 34,5 milyar dolara, Türk müteahhitlik firmalarının Afrika'daki proje hacminin ise 77,8 milyar dolara ulaştığını belirtmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.).

Bu diplomatik genişleme, tek başına sembolik temsil artışı anlamına gelmemektedir. Büyükelçilikler, iş çevreleri, kamu kurumları ve insani yardım ağları için bir tür kurumsal köprü işlevi görmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin Afrika politikası, yalnızca “temsil” üzerinden değil, “erişim”, “eşgüdüm” ve “saha sürekliliği” üzerinden okunmalıdır. Dışişleri Bakanlığı'nın aynı bilgi notunda büyükelçiliklerin yanı sıra TİKA, AFAD,

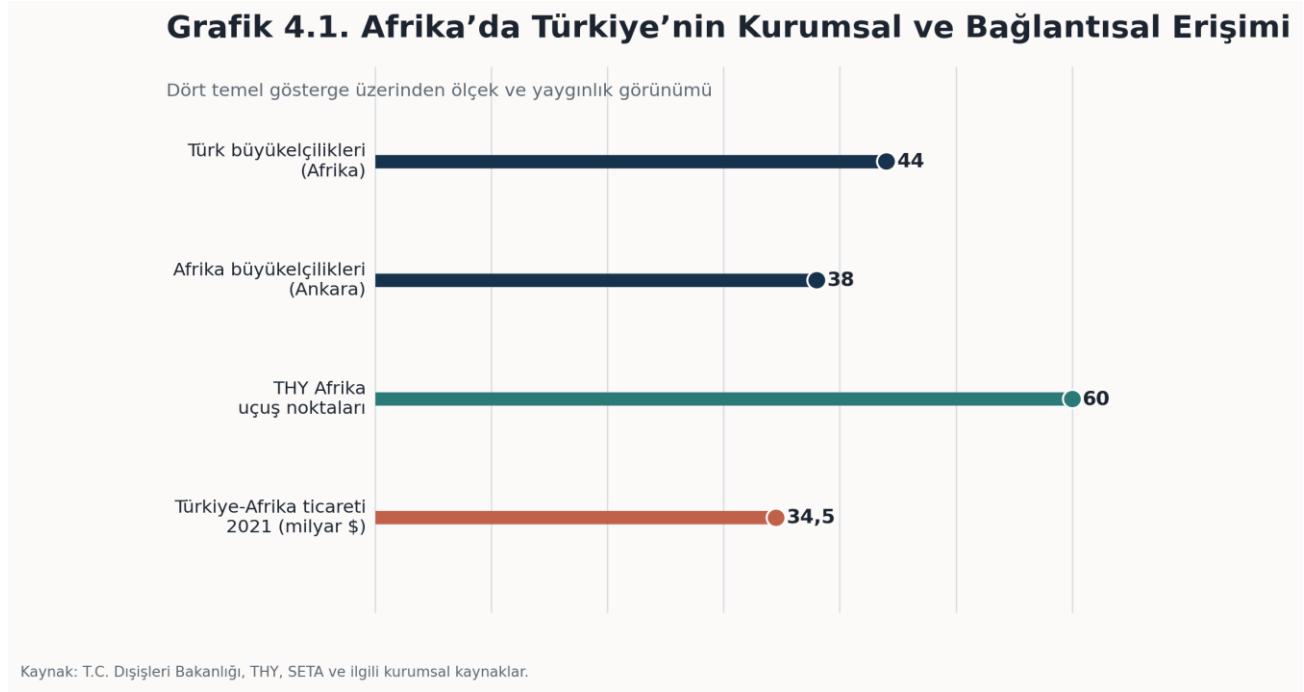
Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı, Anadolu Ajansı ve Türk Hava Yolları gibi kurumların kıtadaki faaliyetlerinin yaygınlaştırıldığı özellikle vurgulanmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.).

Araç setinin ikinci ayağını kalkınma ve insani diplomasi oluşturmaktadır. TİKA'nın Afrika'daki ilk ofisini 2005'te Etiyopya'da açmasının ardından kıtadaki ofis ağını kısa sürede genişletmesi, Türkiye'nin Afrika'da yardım ve kalkınma iş birliğini geçici kriz müdahalelerinin ötesine taşıdığını göstermektedir. TİKA'nın resmî yayınlarında, kurumun kıtada 22 ofis üzerinden 54 Afrika ülkesinde faaliyet yürüttüğü ve sağlık, tarım, eğitim, mesleki kapasite, idari altyapı ve sosyal kalkınma alanlarında sürdürülebilir projeler geliştirdiği belirtilmektedir (TİKA, 2021). Bu tablo, Türkiye'nin Afrika'daki görünürlüğünün yalnızca yüksek siyaset düzeyinde değil, gündelik hayatı etkileyen saha projeleri üzerinden de kurulduğuna işaret eder.

Üçüncü ayak eğitim, kültürel temas ve beşerî bağların inşasıdır. SETA'nın 2021 tarihli analizinde, Türkiye'nin kıta genelinde pozitif imaj üretmesinde yalnızca diplomatik genişleme değil, Yunus Emre Enstitüsü merkezleri, THY uçuşları ve Türk tipi kalkınma iş birliği modelinin birlikte etkili olduğu vurgulanmaktadır. Aynı analiz, 2021 itibarıyla Afrika genelinde 10 Yunus Emre Enstitüsü merkezinin faaliyet yürüttüğünü belirtmektedir (Ağır & Özkan, 2021). Buna YTB'nin insan sermayesi yatırımları eklendiğinde Türkiye'nin Afrika politikasının toplumsal taban üretme kapasitesi daha belirgin hale gelmektedir. YTB Başkanı Abdullah Eren'in 2024 açıklamasına göre Türkiye Bursları ile 2011'den bu yana 15 binden fazla Afrikalı öğrenci burslandırılmış, yalnızca 2024 yılında Afrika'dan 1.000'in üzerinde öğrenci burs programına dahil edilmiş ve kıta genelinde 14 ülkede 16 Türkiye mezunları derneği oluşturulmuştur (YTB, 2024).

Dördüncü ayak bağlantısallık ve dolaşım kapasitesidir. Türk Hava Yolları'nın pandemi öncesi dönemde Afrika'da 39 ülkede 60 noktaya uçuş gerçekleştirmesi, Türkiye'nin kıtaya ekonomik ve toplumsal bağlarını fiziki olarak yoğunlaştıran başlıca enstrümanlardan biridir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.). SETA'nın analizi de bu bağlantısallığın yalnızca lojistik kolaylık üretmediğini, aynı zamanda Türkiye'nin Afrika'da görünürlüğünü ve erişilebilirliğini artıran bir diplomatik-simgesel değer oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Kısacası THY, Türkiye'nin Afrika politikasında sadece bir havayolu şirketi değil, aynı zamanda ilişkilerin gündelik akışını mümkün kılan stratejik bir bağlantı altyapısıdır (Ağır & Özkan, 2021).

Beşinci ayak ise güvenlik, savunma ve enerji boyutudur. 2020'li yıllara gelindiğinde Türkiye'nin Afrika politikasında savunma iş birlikleri, askeri eğitim, deniz güvenliği ve enerji diplomasisinin daha görünür hale geldiği görülmektedir. SETA'nın 2026 derlemesinde de Türkiye-Afrika etkileşiminin artık tek boyutlu bir diplomatik gündemin ötesine geçtiği; güvenlik, ekonomi, savunma sanayii, insani kalkınma, kültürel diplomasi ve toplumsal temasları birlikte içeren çok katmanlı bir yapıya kavuştuğu vurgulanmaktadır (SETA, 2026a). Bu nedenle Türkiye'nin Afrika'daki araç seti, doğrusal bir yardım zinciri değil; birbirine eklemlenen diplomatik, kurumsal, toplumsal ve stratejik araçlardan oluşan hibrit bir etki mimarisidir.

Tablo 4.1. Türkiye'nin Afrika Politikasında Başlıca Araçlar ve Stratejik İşlevleri

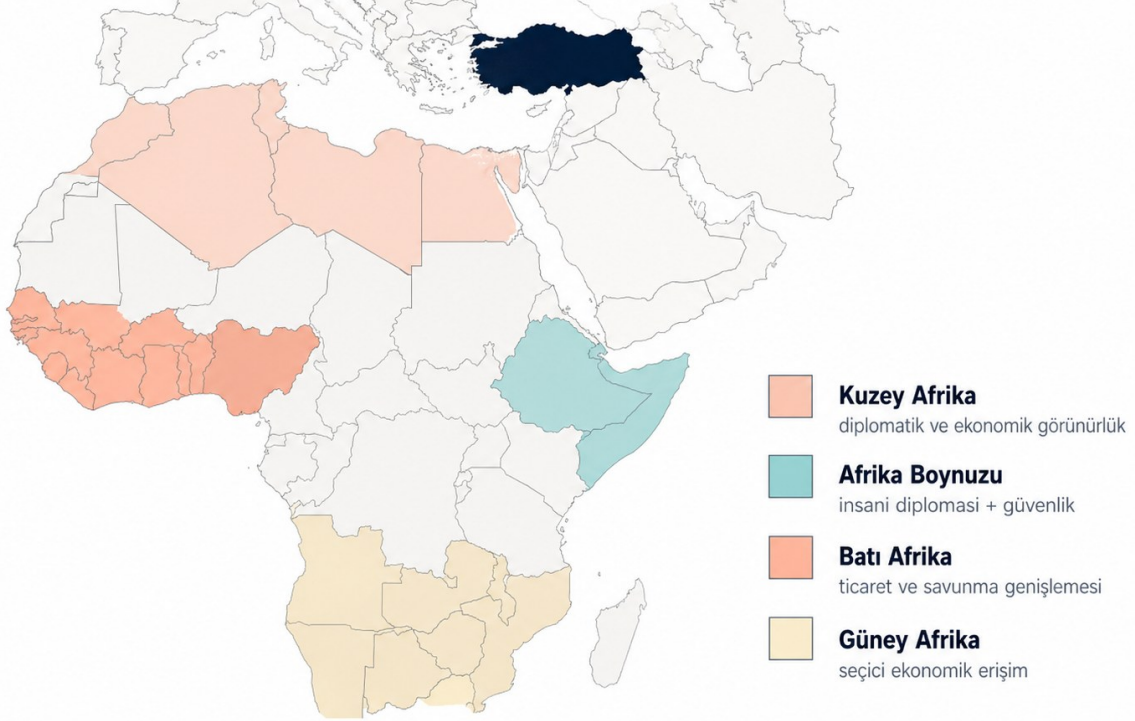
Araç	Başlıca Kurum / Kanal	İşlev	Stratejik Sonuç
Diplomatik ağ	Dışişleri Bakanlığı, büyükelçilikler	Siyasi temas, temsil, koordinasyon, erişim	Kurumsal süreklilik ve devlet düzeyinde meşruiyet
Kalkınma ve insani iş birliği	TİKA, AFAD, sağlık projeleri	Saha görünürlüğü, kapasite geliştirme, kriz desteği	Pozitif imaj ve güven inşası
Eğitim ve kültürel diplomasi	YTB, YEE, Maarif Vakfı	İnsan sermayesi, kültürel temas, mezun ağları	Uzun vadeli toplumsal etki ve elit bağlantısı
Bağlantısallık ve mobilite	THY, iş konseyleri, müteahhitlik ağları	Ticari dolaşım, erişim, karşılıklı hareketlilik	Ekonomik yoğunlaşma ve pratik yakınlık
Savunma ve enerji	Askerî eğitim, savunma sanayii, enerji diplomasisi	Güvenlik ortaklığı, stratejik derinleşme	Hibrit ortaklık ve yüksek düzeyli jeopolitik ağırlık

Tablo 2, Türkiye'nin Afrika politikasında birbirinden kopuk araçlar değil, karşılıklı etkileşim üreten bir araçlar bütünü bulunduğunu göstermektedir. Diplomasi, kalkınma, eğitim, ulaşım ve güvenlik boyutları birlikte düşünüldüğünde Türkiye'nin Afrika'daki etkisi daha net anlaşılmaktadır.

Harita 4.1

Türkiye'nin Afrika'daki Araç Setinin Bölgesel Dağılımı

Diplomasi, kalkınma, ulaşım ve güvenlik araçlarının yoğunlaştığı ana alt bölgeler

Kaynak: Natural Earth ülke sınırları veri seti; rapor için yeniden tasarlanmıştır.

5. Afrika'da Türkiye Algısı: Kazanımlar, Sınırlar ve Kırılganlıklar

Türkiye'nin Afrika'daki etkisinin kalıcılığı, yalnızca hangi araçlara sahip olduğuyla değil, bu araçların kıta genelinde nasıl algılandığıyla da doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle Türkiye-Afrika ilişkilerini salt kurumsal büyüme veya ticari hacim üzerinden okumak eksik kalır; asıl mesele, bu büyümenin sahada ne tür bir siyasi ve toplumsal anlam ürettiğidir. SETA'nın 2021 tarihli analizine göre Türkiye, kıta genelinde dengeli bir siyaset izleyerek Afrika'da pozitif bir imaj elde etmeyi başarmıştır. Aynı çalışmada, Paris merkezli IMMAR'ın on iki Afrika ülkesinde 2.426 kanaat önderiyle yürüttüğü Africaleads 2021 araştırmasında Türkiye'nin bir önceki yıl yüzde 8 olan puanını yüzde 15'e çıkararak Afrika'da en iyi imaja sahip sekizinci ülke konumuna yükseldiği aktarılmaktadır (Ağır & Özkan, 2021).

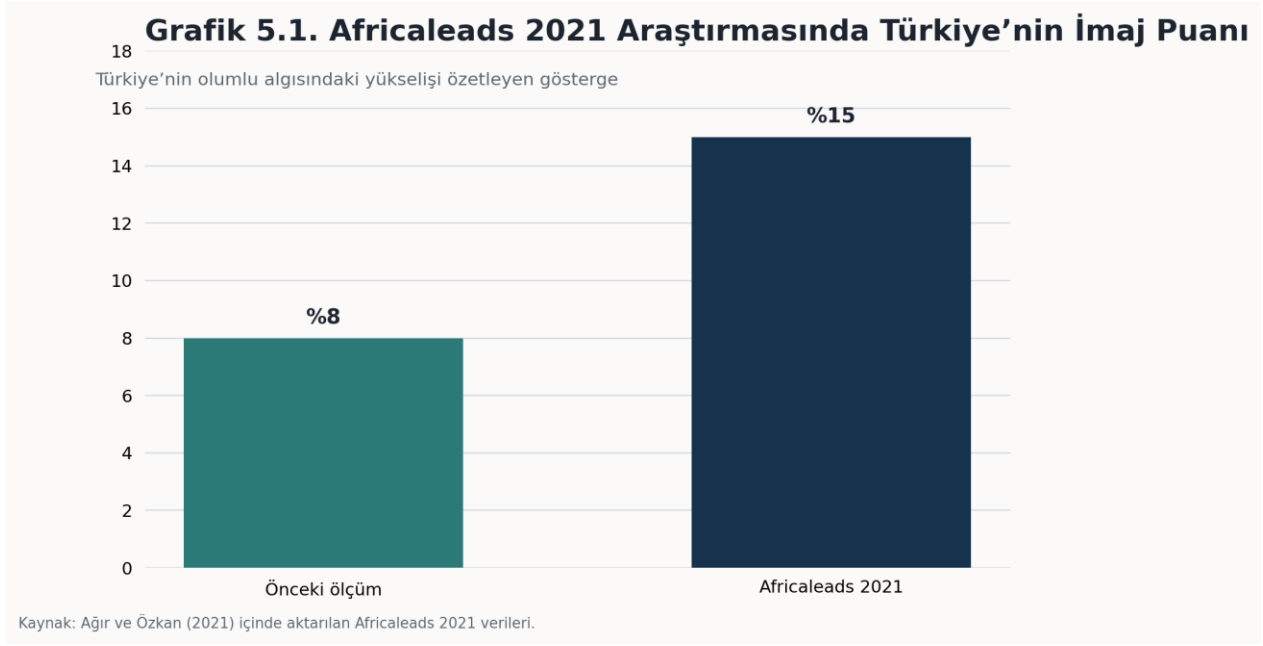
Bu olumlu algının birkaç temel kaynağı bulunmaktadır. Birincisi, Türkiye'nin Afrika'yla ilişkilerinde sömürgecilik mirasıyla özdeşleşmemesi ve karşılıklı yarar, saygı ve erişilebilirlik vurgusunu ön plana çıkarmasıdır. İkincisi, Türkiye'nin kriz dönemlerinde görünür olmasıdır. Özellikle Somali örneğinde görüldüğü gibi, Türkiye'nin sahada fiziksel varlık göstermesi ve yalnızca söylem üretmeyip kurumlarıyla birlikte müdahil olması, kıtada güvenilir ortak imajını güçlendirmiştir. Üçüncüsü, büyükelçilik ağının genişlemesi, THY'nin Afrika'da yaygın uçuş ağı kurması ve kalkınma projelerinin yerel düzeyde hissedilmesidir. Nitekim SETA analizinde Türkiye'nin pozitif imajına katkı sunan başlıca faktörler olarak 43 Afrika ülkesinde büyükelçilik açılması, THY'nin Afrika'da 61 noktaya uçuşması ve Türk tipi kalkınma iş birliği modelinin benimsenmesi açıkça sayılmaktadır (Ağır & Özkan, 2021).

Olumlu algıyı besleyen bir diğer hat eğitim ve kültürel etkileşimdir. Aynı analiz, 2021 itibarıyla Afrika genelinde 10 Yunus Emre Enstitüsü merkezinin faaliyet yürüttüğünü ve Türkçe kurslarına yoğun ilgi bulunduğunu belirtmektedir (Ağır & Özkan, 2021). YTB'nin 2024 açıklamaları da bu toplumsal boyutun uzun vadeli etkisini doğrulamaktadır. 2011'den bu yana 15 binden fazla Afrikalı öğrencinin burslandırılması, sadece eğitim desteği anlamına gelmemekte; aynı zamanda Türkiye'yle kurumsal ve duygusal bağ kurmuş yeni kuşakların yetişmesine katkı sunmaktadır (YTB, 2024). Bu nedenle Afrika'da Türkiye algısı, yalnızca devletlerarası diplomasinin değil, mezun ağlarının, dil ve kültür temasının, medya görünürlüğünün ve insani yakınlığın ortak ürünüdür.

Bununla birlikte mevcut olumlu imajın otomatik biçimde sürdürülebilir olduğu söylenemez. SETA'nın aynı analizinde özellikle dikkat çekilen husus, savunma sanayii iş birliğinin dikkatli yönetilmemesi hâlinde kalkınma iş birliği üzerinden elde edilen yumuşak gücü nötralize edebileceğidir. Raporda Türkiye'nin Afrika'da kalkınma iş birliği ile yumuşak gücünü artırırken savunma sanayii iş birliği ile sert güç unsurlarını da etki aracı olarak kullanabildiği; ancak bu dengenin hassas olduğu açık biçimde ifade edilmektedir (Ağır & Özkan, 2021). Başka bir ifadeyle, güvenlik boyutunun büyümesi tek başına sorun değildir; sorun, bu büyümenin yerel kamuoylarında Türkiye'nin farklılığını zedeleyecek bir güvenlikleşme algısı üretmesidir.

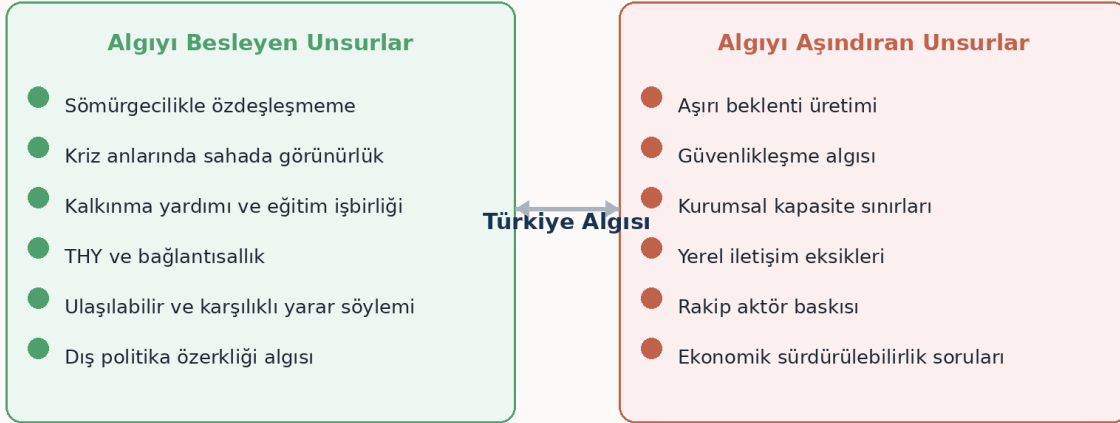
Algının kırılğan olduğu diğer alan, yerel tanıtım ve temsil kapasitesidir. SETA analizinde Türkiye'nin oluşan pozitif imajı sürdürülebilir hale getirebilmesi için yerelde daha sistemli biçimde tanıtılması gerektiği de vurgulanmaktadır (Ağır & Özkan, 2021). Bu uyarı önemlidir; çünkü görünür kurum sayısındaki artış her zaman anlatı üstünlüğü üretmez. Afrika'da Çin, Fransa, Rusya, Birleşik Arap Emirlikleri ve diğer aktörler yalnızca ekonomik ya da güvenlik araçlarıyla değil, medya, eğitim, elit ağları ve kamu diplomasisi yoluyla da rekabet etmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin Afrika'daki olumlu algısının sürdürülebilmesi için kurumsal çoğalma kadar stratejik iletişim, yerel ortaklık kalitesi ve beklenti yönetimi de belirleyici olacaktır.

Son olarak, Afrika'da yükselen dış ortaklık eleştirileri Türkiye açısından da dikkatle izlenmelidir. SETA analizinde Afrika+1 zirvelerine yönelik bazı eleştirilerin, Afrikalı liderlerin bireysel pazarlık gücünü azalttığı ve onur kırıcı olabildiği gerekçesiyle tartışıldığı; bu nedenle Banjul Formülü çerçevesinde katılımın sınırlandırılabilirliği belirtilmektedir (Ağır & Özkan, 2021). Bu tür eleştiriler, Türkiye'nin Afrika'daki farklılaşma iddiasını sürdürmek istiyorsa ilişki formatlarını da sürekli gözden geçirmesi gerektiğini göstermektedir. Özetle Türkiye'nin Afrika algısı bugün için önemli bir avantajdır; ancak bu avantaj, kurumsal tevazu, yerel duyarlılık ve araçlar arasında dikkatli denge kurulmadığı takdirde kolaylıkla aşınabilecek bir sermayedir.

Şekil 5.1. Afrika'da Türkiye Algısını Besleyen ve Aşındıran Faktörler

Olumlu algı kaynakları ile kırılganlık yaratan unsurların dengeli görünümü

Kaynak: Ağır ve Özkan (2021) ve raporun analiz bölümü temel alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 5.1. Afrika'da Türkiye Algısını Etkileyen Başlıca Unsurlar

Kategori	Güçlendirici Unsurlar	Aşındırıcı / Sınırlandırıcı Unsurlar
Diplomatik görünürlük	Büyükelçilik ağı, üst düzey temas, erişilebilirlik	Beklenti yönetimi eksikliği, bazı ülkelerde sınırlı kurumsal derinlik
Toplumsal temas	Burslar, dil-kültür merkezleri, mezun ağları	Yerel anlatı üretiminde yetersizlik, iletişim kapasitesinin sınırlı kalması
Kalkınma ve yardım	Sahada somut proje üretimi, kriz anlarında görünürlük	Projelerin sürekliliği ve etki ölçümünün her ülkede eşit olmaması
Savunma ve güvenlik	Askerî eğitim ve stratejik ortaklıkların derinleşmesi	Güvenlikleşme algısının yumuşak gücü gölgeleme riski
Uluslararası formatlar	Türkiye'nin esnek ve erişilebilir ortaklık dili	Afrika+1 formatlarına yönelik eleştiriler ve Banjul Formülü kaynaklı sınırlamalar

Bölüm Özeti. Türkiye'nin Afrika'daki olumlu algısı, diplomatik genişleme, kalkınma iş birliği, ulaşım bağlantısalılığı ve eğitim-kültür hatlarının birlikte ürettiği bir sermayedir. Ancak bu sermayenin korunması, savunma boyutunun dikkatli yönetilmesine ve yerel iletişim kapasitesinin güçlendirilmesine bağlıdır.

6. Vaka Analizi I: Türkiye–Somali İlişkileri

6.1. Tarihsel arka plan ve 2011 kırılması

Türkiye ile Somali arasındaki ilişkiler, 2011'deki üst düzey siyasi ziyaretle görünürlük kazansa da daha geniş bağlamda ele alındığında yalnızca bu tarihte başlamış bir yakınlaşma değildir. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın Somali sayfasında da vurgulandığı üzere, Ankara'nın Mogadişu'daki büyükelçiliği 1991'de kapanmış olsa da Türkiye, ülkenin barış ve istikrar arayışına ilgisini tamamen kaybetmemiş; diplomatik ve insani düzeyde temasını sürdürmüştür (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-a). Bu süreklilik, 2011 sonrasında yaşanan sıçramanın tesadüfî değil, hazır bir siyasi zeminin ve yeniden canlandırılan ilginin sonucu olduğunu göstermektedir.

2011 yılı, Somali bağlamında hem insani hem de siyasi açıdan belirgin bir kırılma noktasıdır. Ağustos 2011'de dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Mogadişu'ya yaptığı ziyaret, yalnızca kuraklık ve kıtlık felaketine uluslararası dikkat çekmek amacı taşımamış; aynı zamanda Türkiye'nin Somali dosyasını sahada görünür biçimde sahiplenmeye hazır olduğunu göstermiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-a). Bu ziyaret, o dönemde birçok dış aktörün yüksek güvenlik riskleri nedeniyle sınırlı angajman gösterdiği bir konjonktürde gerçekleştiği için sembolik değerinin ötesinde stratejik bir nitelik taşımıştır.

SETA'da yayımlanan değerlendirmeler, 2011 sonrasındaki Türkiye–Somali yakınlaşmasını yalnızca yardım diplomasisinin değil, daha kapsamlı bir devlet-toplum etkileşiminin başlangıcı olarak okumaktadır. Buna göre Somali, Türkiye'nin Afrika'daki görünürlüğünü yalnızca insani yardım üzerinden değil; eğitim, altyapı, kurumsal kapasite inşası ve güvenlik iş birliği üzerinden de pekiştirdiği başlıca örnektir (Demirtaş, 2024a). Dolayısıyla 2011 kırılması, Türkiye'nin Afrika politikasında söylem düzeyindeki açılımın somut ve sahaya inen politika setine dönüştüğü en önemli eşiklerden biri olarak değerlendirilmelidir.

Bu dönüşümün bir diğer boyutu da Türkiye'nin Somali'yi yalnızca kriz coğrafyası olarak değil, Afrika Boynuzu'nun jeopolitik merkezlerinden biri olarak okumaya başlamasıdır. Hint Okyanusu'na açılan konumu, Aden Körfezi'ne yakınlığı, deniz ticareti ve güvenliği bakımından taşıdığı önem ile Etiyopya, Cibuti ve Kenya gibi bölgesel dosyalarla kesişmesi, Somali'yi Türkiye için yalnızca insani duyarlılığın değil, aynı zamanda stratejik derinleşmenin de odak noktası hâline getirmiştir (SETA, 2026).

Şekil 6.1. Türkiye–Somali İlişkilerinde Başlıca Dönüm Noktaları

2011 sonrasındaki derinleşmenin ana eşikleri

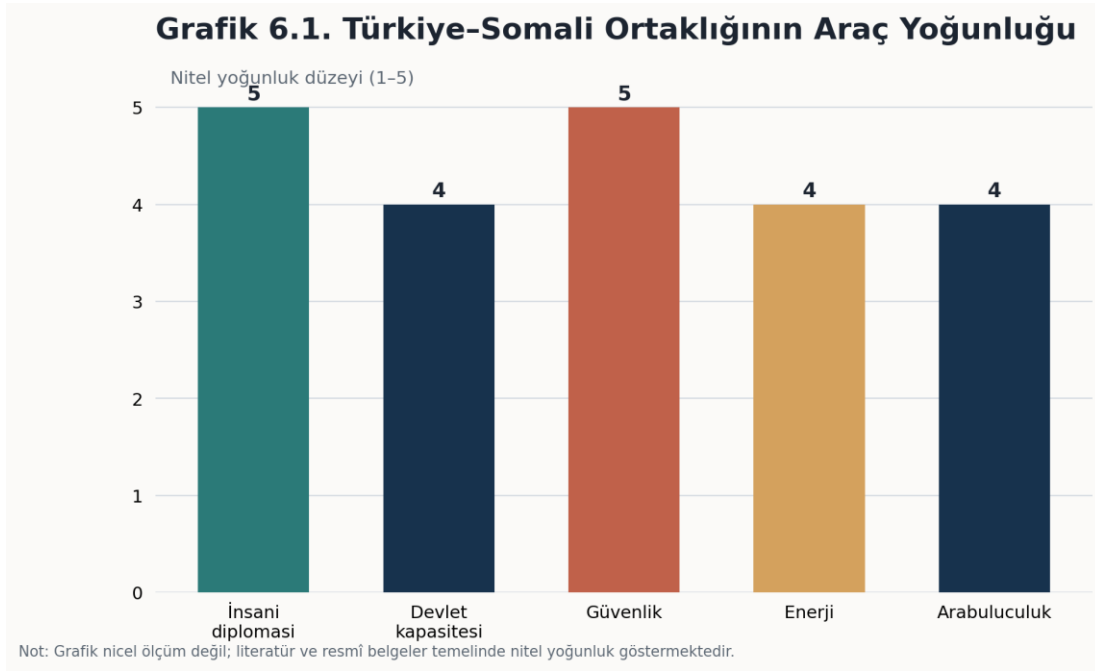

Kaynak: T.C. Dışişleri Bakanlığı; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı; SETA derlemeleri temel alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 6.1. Türkiye–Somali İlişkilerinde Başlıca Dönüm Noktaları

Yıl	Gelişme	Stratejik anlamı
2011	Üst düzey ziyaret ve yoğun insani diplomasi	Türkiye'nin Somali'de yüksek görünürlükle sahaya indiği ve uluslararası dikkat çektiği kırılma noktası.
2012	İstanbul Konferansı	Türkiye'nin Somali dosyasını çok taraflı diplomatik gündeme taşıma kapasitesini gösterdi.
2017	TURKSOM'un faaliyete geçmesi	Güvenlik iş birliğinin kurumsal ve uzun vadeli boyut kazandığı eşik.
8 Şubat 2024	Savunma ve Ekonomik İş Birliği Çerçeve Anlaşması	Türkiye–Somali ilişkilerinin güvenlik ve ekonomi alanlarında yeni stratejik seviyeye yükseldiğini gösterdi.
18 Temmuz 2024	Hidrokarbon Arama ve Üretim Anlaşması	Somali dosyasına enerji ve deniz yetki alanı boyutunun güçlü biçimde eklendiğini ortaya koydu.
11 Aralık 2024 – 18 Şubat 2025	Ankara Bildirisi ve teknik müzakereler	Türkiye'nin Somali merkezli bölgesel arabuluculuk kapasitesini kurumsallaştırdı.

Kaynak: T.C. Dışişleri Bakanlığı; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı; SETA.

6.2. İnsani diplomasiden kurumsal derinleşmeye

Somali dosyasında Türkiye'yi birçok dış aktörden ayıran temel unsur, erken dönemde ortaya çıkan insani görünürlüğün kısa sürede kurumsal bir derinliğe dönüştürülebilmiş olmasıdır. Sağlık hizmetleri, eğitim yatırımları, altyapı projeleri ve idari kapasite inşasına yönelik girişimler, Türkiye'nin Somali'de yalnızca kriz anlarında görünen bir aktör olmadığını göstermiştir. Dışişleri Bakanlığı'nın resmî çerçevesi ve SETA'daki değerlendirmeler birlikte okunduğunda, Türkiye'nin Somali'de izlediği hat; yardım, kurumsal inşa ve stratejik sabrın birleştiği bir model olarak öne çıkmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-a; Demirtaş, 2024a).

Bu çerçevede Türkiye'nin Somali yaklaşımı, klasik bağışçı modelinden kısmen ayrılmaktadır. Çünkü Ankara yalnızca mali veya lojistik destek sunan bir dış aktör profili çizmemiş; sahada kurumsal kapasite üretimi, kamu hizmetlerinin görünürlüğü ve devlet yapısının yeniden işlerlik kazanmasına katkı sağlayan bir ortaklık zemini kurmuştur. Somali örneğinin Türkiye açısından önemini artıran husus tam da budur: devlet-toplum ilişkilerinin zayıf olduğu, güvenlik risklerinin yüksek seyrettiği ve dış aktör rekabetinin yoğunlaştığı bir ortamda kalıcı ve çok sektörlü angajman gösterebilmek.

Somali'deki Türk varlığının sembolik etkisi kadar, yerel meşruiyeti güçlendiren pratik etkileri de önemlidir. Sahadaki okul, hastane, altyapı ve kurumsal iş birliği projeleri, Türkiye'nin yalnızca hükûmetler arası ilişki kurmadığı; toplumun gündelik hayatına dokunan bir görünürlük inşa ettiği yönünde bir algı üretmiştir. Bu durum, Türkiye'nin Afrika genelinde öne çıkarmaya çalıştığı “eşit ortaklık” söylemine Somali'de daha somut içerik kazandırmıştır (Ağır & Özkan, 2021).

Ancak bu derinleşme aynı zamanda daha büyük sorumluluklar ve daha fazla kırılganlık anlamına gelmektedir. Somali'de kurumsal derinlik arttıkça, Türkiye'nin güvenlik risklerine, yerel siyasal gerilimlere ve bölgesel rekabete daha fazla maruz kalması da kaçınılmaz hâle gelmiştir. Bu nedenle Somali örneği, Türkiye'nin Afrika politikasında başarının yanı sıra kapasite aşımı ve angajman maliyeti tartışmaları açısından da merkezi bir laboratuvar niteliğindedir.

6.3. Güvenlik, askeri eğitim ve kurumsal kapasite

Türkiye–Somali ilişkilerinin en belirgin farklılaştırıcı yönlerinden biri, güvenlik boyutunun kurumsal kapasite inşasıyla birlikte ilerlemesidir. Bu bağlamda TURKSOM Askerî Eğitim Görev Kuvveti Komutanlığı, yalnızca bir eğitim tesisi değil; Somali güvenlik mimarisine uzun vadeli katkı sunmayı amaçlayan bir kapasite aktarım mekanizması olarak okunmalıdır. Resmî Türk açıklamaları ve SETA değerlendirmeleri, Türkiye'nin Somali'deki güvenlik angajmanını salt askerî görünürlük değil, devletin güvenlik kurumlarını işler hâle getirme çabası olarak yorumlamaktadır (Demirtaş, 2024b).

Bu yaklaşım, Somali'de güvenlik sektörünün parçalı yapısı, El Şebab tehdidinin sürekliliği ve federal yapı içindeki kurumsal eşgüdüm sorunları dikkate alındığında ayrıca önem kazanmaktadır. Türkiye'nin eğitim, danışmanlık ve kapasite geliştirme odaklı güvenlik yaklaşımı; doğrudan çatışmanın bir tarafı olmadan devletin güvenlik kapasitesini güçlendirme hedefi taşımaktadır. Bu da Türkiye'yi bazı klasik dış müdahale örneklerinden ayıran daha dengeli bir profil üretmektedir.

Öte yandan güvenlik boyutunun büyümesi, Türkiye'nin Somali'de elde ettiği olumlu yumuşak güç birikimini yeni sınamalarla karşı karşıya bırakmaktadır. Ağır ve Özkan'ın da vurguladığı gibi, Afrika'daki olumlu algının korunabilmesi için savunma iş birliğinin kalkınma iş birliğiyle dengeli yürütülmesi gerekir; aksi durumda güvenlikleşen görünürlük, daha önce insani ve toplumsal düzlemde inşa edilen meşruiyeti aşındırabilir (Ağır & Özkan, 2021). Somali vakası bu dengenin hem en başarılı hem de en hassas test alanıdır.

6.4. 8 Şubat 2024 anlaşması ve yeni güvenlik-ekonomi eşiği

Türkiye ile Somali arasında 8 Şubat 2024'te imzalanan Savunma ve Ekonomik İş Birliği Çerçeve Anlaşması, ilişkilerin niteliğini değiştiren en önemli yeni dönüm noktalarından biridir. SETA'da Tunç Demirtaş tarafından yapılan değerlendirmede, bu anlaşmanın yalnızca iki ülke arasındaki savunma ilişkilerini değil; aynı zamanda Afrika Boynuzu siyasetini, deniz güvenliği tartışmalarını ve Türkiye'nin bölgesel profilini etkileyen çok katmanlı sonuçlar doğurduğu belirtilmektedir (Demirtaş, 2024b). Aynı analizde anlaşmanın, Somali açısından egemenlik ve deniz yetki alanları meselesiyle yakından bağlantılı olduğu da vurgulanmaktadır.

Anlaşmanın dikkat çekici yönü, savunma ile ekonomik iş birliğini aynı çerçevede toplamasıdır. Bu yönüyle belge, Türkiye'nin Somali yaklaşımında güvenlik ve kalkınma başlıklarını birbirinden tamamen kopuk alanlar olarak ele almadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle Ankara, Somali'de güvenlik kapasitesini güçlendirmenin ekonomik istikrar ve kurumsal sürdürülebilirlikten bağımsız ilerleyemeyeceği varsayımıyla hareket etmektedir.

Bu eşik aynı zamanda Türkiye'nin Somali'deki rolünü bölgesel düzlemde daha görünür kılmıştır. Çünkü anlaşma, yalnızca ikili iş birliğinin derinleşmesini değil; deniz alanları, liman güvenliği, ekonomik kapasite ve Afrika Boynuzu'ndaki güç dengeleri bakımından daha geniş bir jeopolitik mesaj üretmiştir. Nitekim SETA'nın değerlendirmesinde anlaşma, Türkiye'nin Somali ile ittifak benzeri bir stratejik yakınlaşmaya yöneldiğini ima eden bir dönemeç olarak yorumlanmaktadır (Demirtaş, 2024b).

Şema 6.4. Türkiye-Somali ortaklığının çok katmanlı yapısı

Not: Harita gerçek coğrafi sınır iddiası taşımayan şematik gösterimdir.

6.5. Enerji diplomasisi ve deniz alanları

Türkiye–Somali ilişkilerinin 2024 sonrasında yeni bir derinlik kazanmasında enerji diplomasisi belirleyici rol oynamıştır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın 18 Temmuz 2024 tarihli resmî açıklamasına göre, İstanbul’da Bakan Alparslan Bayraktar ile Somali Federal Cumhuriyeti Petrol ve Maden Kaynakları Bakanı Abdirizak Omar Mohamed arasındaki görüşmenin ardından Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ile Somali Petrol Otoritesi arasında “Türkiye ile Somali Arasında Hidrokarbon Arama ve Üretim Anlaşması” imzalanmıştır (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2024). Bu gelişme, Türkiye’nin Somali’deki varlığını enerji boyutuyla yeni bir aşamaya taşımıştır.

Somali dosyasında enerji başlığının yükselmesi birkaç açıdan önemlidir. İlk olarak, Türkiye’nin Afrika politikasında savunma ve kalkınma araçlarına ek olarak enerji güvenliği ve kaynak erişimi başlıklarının da öne çıkmaya başladığını göstermektedir. İkinci olarak, enerji boyutu deniz yetki alanları ve deniz güvenliği meseleleriyle iç içe geçtiği için Somali politikasını daha açık biçimde jeostratejik bir zemine çekmektedir. Üçüncü olarak ise bu adım, Türkiye’nin Afrika’daki varlığının yalnızca normatif ve insani araçlarla değil, maddi ve stratejik çıkarlar boyutuyla da pekiştiğine işaret etmektedir.

Bu yeni enerji hattı, ilişkilerin niteliğini zenginleştirirken aynı zamanda risklerini de artırmaktadır. Enerji projeleri, özellikle kırılgan devlet yapısına sahip ülkelerde yerel meşruiyet, gelir paylaşımı, güvenlik ve dış aktör rekabeti gibi çok sayıda tartışmayı beraberinde getirebilir. Bu nedenle Türkiye’nin Somali’de enerji alanına girişi, bir fırsat başlığı olduğu kadar dikkatli kurumsal tasarım gerektiren bir sınama alanı olarak da değerlendirilmelidir.

6.6. Ankara Bildirisi ve bölgesel diplomasi

Somali vakasını Türkiye’nin Afrika politikasında ayrıcalıklı kılan bir diğer unsur, ikili ilişkilerin bölgesel diplomasi kapasitesiyle birleşmesidir. 1 Temmuz 2024 tarihli Ortak Ankara Açıklaması ve 11 Aralık 2024 tarihli Ankara Bildirisi, Türkiye’nin Somali–Etiyopya geriliminde kolaylaştırıcı bir rol üstlendiğini açıkça göstermektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024a; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024b). Ankara Bildirisi’nde tarafların egemenlik, birlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne bağlılıklarını teyit etmeleri; teknik

müzakerelerin Türkiye'nin kolaylaştırıcılığında başlatılması ve farklılıkların diyalog yoluyla çözülmesine yönelik irade beyan etmeleri, Türkiye'nin sadece ikili ortak değil aynı zamanda düzen kurucu bir arabulucu olarak konumlandığını göstermektedir.

Bu rol, 18 Şubat 2025'te Ankara'da gerçekleştirilen teknik müzakerelerin ilk turuyla daha da somutlaşmıştır. Dışişleri Bakanlığı'nın açıklamasına göre süreç, 11 Aralık 2024 tarihli Ankara Bildirisi kapsamında ve Türkiye'nin ev sahipliğinde başlatılmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025). Böylece Türkiye, Somali ile kurduğu derin ortaklığı daha geniş bir bölgesel istikrar çerçevesine bağlama çabası göstermiştir.

Somali dosyasındaki bu arabuluculuk boyutu, Türkiye'nin Afrika politikasındaki dönüşümü anlamak açısından kritik önemdedir. Çünkü Ankara artık Somali'de yalnızca yardım eden, eğitim veren veya güvenlik kapasitesi aktaran aktör değil; bölgesel anlaşmazlıkların çözümüne katkı sunan diplomatik bir kolaylaştırıcı olarak da görünmektedir. Bu durum, Türkiye'nin Afrika Boynuzu'ndaki etki profilini niceliksel olarak değil niteliksel olarak derinleştirmektedir.

6.7. Değerlendirme: Somali neden özel bir vaka?

Somali vakası, Türkiye'nin Afrika'daki en yoğun ve en çok katmanlı dış politika deneyimini temsil etmektedir. Bu dosyada insani yardım, sağlık, eğitim ve altyapıdan başlayan angajman; güvenlik eğitimi, savunma iş birliği, enerji diplomasisi ve bölgesel arabuluculuk gibi başlıklarla genişlemiştir. Başka bir ifadeyle Somali, Türkiye'nin Afrika politikasında yumuşak güçten stratejik ortaklığa geçişin en görünür laboratuvarıdır.

Bu yoğunlaşma aynı zamanda belirli riskleri de beraberinde getirmektedir. Birincisi, Somali'deki güvenlik ve enerji başlıklarının büyümesi, Türkiye'nin daha önce inşa ettiği insani ve toplumsal meşruiyetin dikkatle korunmasını zorunlu kılmaktadır. İkincisi, derinleşen angajman kapasite aşımı, maliyet artışı ve yerel siyasal kırılmalara aşırı maruz kalma riskini artırmaktadır. Üçüncüsü, Afrika Boynuzu'ndaki rekabetçi jeopolitik yapı, Türkiye'nin Somali'deki rolünü daha hassas ve daha görünür hâle getirmektedir.

Yine de mevcut tablo, Somali'nin Türkiye açısından yalnızca bir dış yardım sahası olmaktan çıktığını açıkça ortaya koymaktadır. Somali artık Türkiye'nin Afrika politikasında kurumsal derinleşme, güvenlik-ekonomi sentezi ve arabuluculuk kapasitesinin aynı dosyada kesiştiği stratejik bir odak ülke konumundadır. Bu nedenle Somali bölümü, Türkiye'nin Afrika genelindeki daha geniş dönüşümünün istisnası değil; en ileri örneği olarak değerlendirilmelidir.

7. Vaka Analizi II: Türkiye–Nijerya İlişkileri

7.1. Tarihsel ve diplomatik zemin

Türkiye–Nijerya ilişkileri yeni bir dosya değildir; aksine, 1962'de Lagos'ta büyükelçilik açılmasıyla başlayan ve büyükelçiliğin 2001'de Abuja'ya taşınmasıyla kurumsal ağırlığı artan bir temas zeminine dayanır. Bununla birlikte ilişkinin uzun süre potansiyeline kıyasla sınırlı ilerlediği, daha çok diplomatik nezaket ve sınırlı ekonomik etkileşim düzeyinde seyrettiği görülmektedir. Türkiye'nin 1998'de başlattığı Afrika açılımı ve 2005–2008 arasında Afrika Birliği ile kurduğu yeni statü, Nijerya dâhil olmak üzere Sahra-altı Afrika ülkeleriyle ilişkilerin ivme kazanmasında çarpan etkisi yaratmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-a; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b).

Nijerya'nın Afrika kıtasındaki ağırlığı, Türkiye açısından bu ülkeyi sıradan bir ikili ortaklıktan çıkararak Batı Afrika'nın düğüm noktalarından biri hâline getirmektedir. Nüfus ölçeği, enerji kapasitesi, ECOWAS içindeki etkisi ve kıtasal diplomasi alanındaki görünürlüğü, Ankara'nın Abuja ile kurduğu ilişkinin yalnızca ticari değil,

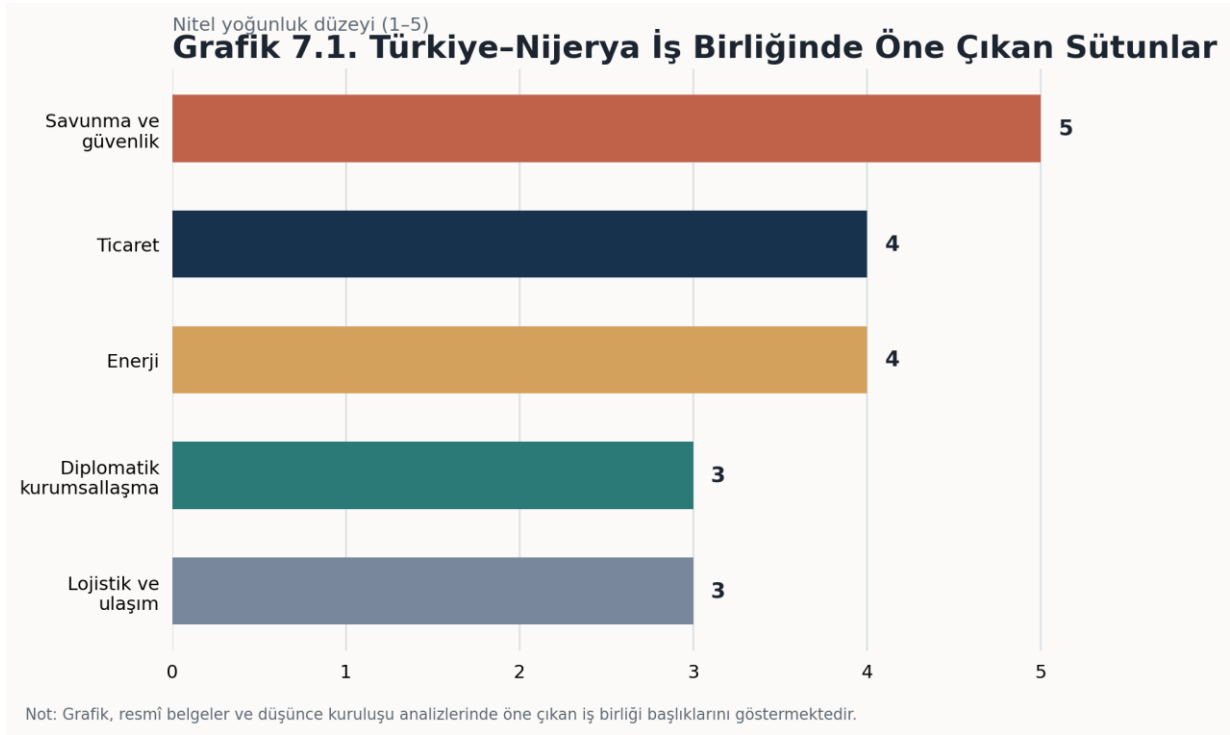
aynı zamanda jeopolitik bir yatırım olarak görülmesine yol açmaktadır. Bu nedenle Nijerya dosyası, Türkiye'nin Afrika politikasında 'genişleme modeli'ni test ettiği bir alan olarak okunmalıdır (Demirtaş & Garba, 2026).

Tablo 7.1. 27 Ocak 2026 Türkiye–Nijerya Anlaşma Paketinin Tematik Dağılımı

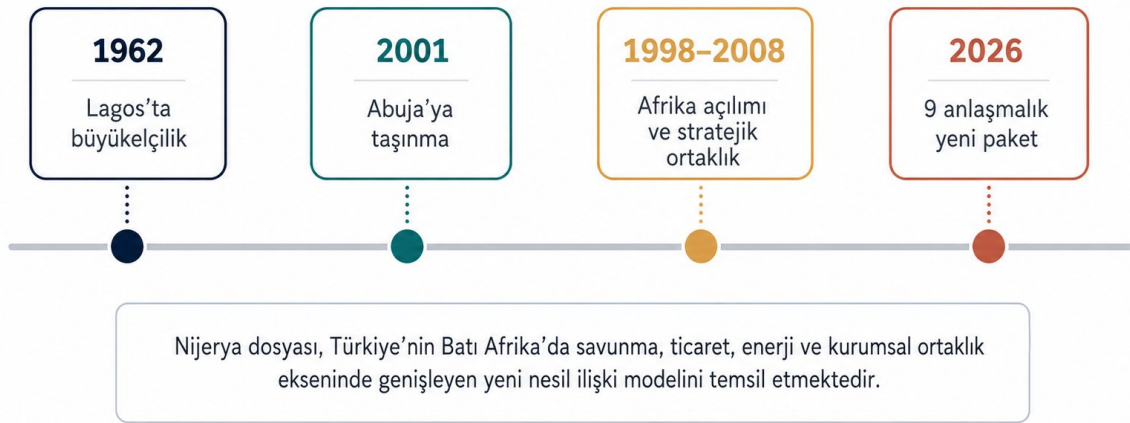
No	Belge / Alan	Tematik küme	Stratejik anlamı
1	Diaspora siyaseti iş birliği	Toplumsal/kurumsal	Karşılıklı toplumsal bağların kurumsal zemine taşınması
2	Medya ve iletişim mutabakatı	Stratejik iletişim	Algı yönetimi ve kamu diplomasisi koordinasyonu
3	Yükseköğretim iş birliği	Eğitim	İnsan kaynağı ve bilgi üretimi kapasitesinin güçlendirilmesi
4	Helal kalite altyapısı mutabakatı	Standartlar/ticaret	Pazar erişimi ve düzenleyici uyum
5	JETCO ortak bildirisi	Ticaret/yatırım	Ekonomik ilişkilerin düzenli ve izlenebilir çerçeveye bağlanması
6	Askerî iş birliği protokolü	Savunma/güvenlik	Güvenlik kapasitesi ve savunma sanayii yakınlaşması
7	Eğitim alanında iş birliği anlaşması	Eğitim/toplumsal	Temel ve orta öğretim düzeyinde kurumsal iş birliği
8	Diplomasi akademileri iş birliği	Dış politika kurumsallaşması	Dışişleri kadroları arasında eşgüdüm ve kurumsal öğrenme
9	Kadın politikaları alanında iş birliği	Sosyal politika	İlişkinin yalnızca güvenliğe indirgenmediğini gösteren genişleme

Kaynak: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nda 27 Ocak 2026 tarihinde yayımlanan imza töreni duyurusu temel alınarak yazar tarafından sınıflandırılmıştır.

Şekil 7.1. Türkiye-Nijerya İlişkilerinde Başlıca Eşikler

Diplomatik zeminden çok katmanlı ortaklığa uzanan ilişki çizgisi

Kaynak: T.C. Dışişleri Bakanlığı; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı; ilgili analizler temel alınarak hazırlanmıştır.

7.2. 27 Ocak 2026 anlaşma paketi ve kurumsallaşma eşiği

Türkiye-Nijerya ilişkilerinde son dönemin en önemli kırılması, 27 Ocak 2026 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Cumhurbaşkanı Bola Ahmed Tinubu'nun huzurunda imzalanan dokuz anlaşmalı paket olmuştur. Söz konusu paket; diaspora politikası, medya ve iletişim, yükseköğretim, helal kalite altyapısı, JETCO mekanizması, askerî iş birliği, genel eğitim iş birliği, diplomasi akademileri arasında iş birliği ve kadın

politikaları alanında mutabakatları kapsamaktadır. Bu çeşitlilik, ilişkinin artık tek bir sektöre yaslanmadığını; insan kaynağı, kurumsal öğrenme, standart oluşturma, stratejik iletişim ve güvenlik alanlarını birlikte bağlayan daha bütüncül bir çerçeveye yöneldiğini göstermektedir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2026).

SETA'nın Ocak 2026 tarihli analizinde de vurgulandığı üzere, bu paket iki önemli sonuç doğurmaktadır: birincisi, Türkiye–Nijerya ortaklığı yalnızca ticaret ve savunma eksenine sıkışmamaktadır; ikincisi, anlaşmalar uygulanabildiği ölçüde ilişkiler kalıcı kurumsal altyapı kazanacaktır. Dolayısıyla 27 Ocak 2026 tarihi, ilişkilerin 'temas ve niyet' aşamasından 'çerçeve ve kurum' aşamasına geçişini sembolize eden bir eşik olarak değerlendirilebilir (Demirtaş & Garba, 2026).

7.3. Savunma, güvenlik ve stratejik özerklik boyutu

Türkiye–Nijerya ilişkilerinin son dönemde en fazla görünürlük kazanan boyutu savunma ve güvenlik alanıdır. Bunun temel nedeni, Nijerya'nın uzun süredir iç güvenlik tehditleri, terörle mücadele, silahlı gruplar, kritik ulaşım hatlarının korunması ve Körfez-i Gine çevresindeki güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya olmasıdır. Bu bağlamda Ankara, Abuja için yalnızca bir silah tedarikçisi değil; teknoloji transferi, bakım-onarım ekosistemi, eğitim ve daha esnek tedarik modelleri sunabilen bir ortak olarak öne çıkmaktadır (Demirtaş & Garba, 2026).

SETA analizinde vurgulandığı üzere, Türkiye'nin savunma sanayii ürünleri ve operasyonel deneyimi Nijerya açısından 'bağımlılığı azaltan' ve daha hızlı konuşlandırılabilen bir seçenek yaratmaktadır. Bu durum, klasik donor–recipient ilişkisinden farklı olarak Güney–Güney iş birliği mantığıyla da açıklanmaktadır. Ancak savunma boyutunun genişlemesi beraberinde dikkat edilmesi gereken bir denge sorunu doğurmaktadır: İlişkinin tek bir güvenlik eksenine sıkışması, Türkiye'nin yıllar içinde Afrika'da inşa ettiği yumuşak güç ve karşılıklı fayda söylemini gölgeleyebilir. Bu nedenle savunma hattının, eğitim, ticaret ve kurumsal kapasite iş birliğiyle birlikte yürütülmesi gerekmektedir (Ağır & Özkan, 2021; Demirtaş & Garba, 2026).

7.4. Ticaret, enerji ve lojistik eksen

Nijerya ile ilişkiyi yalnızca savunma iş birliği üzerinden okumak eksik kalır. Nijerya'nın enerji kapasitesi, büyük iç pazarı ve Batı Afrika'ya açılan ekonomik bir kapı niteliği taşıması, Ankara açısından bu dosyayı ticaret ve enerji ekseninde de kritik hâle getirmektedir. T.C. Dışişleri Bakanlığı, Nijerya'yı Türkiye'nin Afrika'daki önemli siyasi ve ekonomik ortaklarından biri olarak tanımlamaktadır; SETA raporu ise 2024–2030 döneminde enerji ve ticaret boyutunun ikili ilişkileri yeniden şekillendirebileceğini savunmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b; Demirtaş & Garba, 2026).

Bununla birlikte ekonomik potansiyelin gerçekleşmesi, yapısal darboğazların aşılmasına bağlıdır. Liman yoğunluğu, navlun maliyetleri, vize ve bürokrasi süreçleri ile kur oynaklığı gibi sorunlar, ticaretin ve yatırım akışının hızını sınırlayabilmektedir. SETA analizinde bu noktalar açık biçimde 'stres testleri' olarak tanımlanmakta; özellikle doğrudan deniz taşımacılığı hatlarının ve lojistik koridorların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla Türkiye–Nijerya ilişkilerinde ekonomik derinleşme, yalnızca anlaşma imzalamakla değil; lojistik, finansman ve uygulama kapasitesini artırmakla mümkün olacaktır (Demirtaş & Garba, 2026).

7.5. Nijerya dosyasının Batı Afrika açısından anlamı

Nijerya dosyasını önemli kılan hususlardan biri de ilişkinin ikili çerçevenin ötesine taşan bölgesel etkisidir. Nijerya, ECOWAS içindeki ağırlığı ve Batı Afrika'daki ekonomik-jeopolitik merkeziliği nedeniyle Ankara için sadece bir pazar değil, aynı zamanda bölgesel erişim düğümüdür. Bu nedenle Abuja ile kurulan yakınlık, Türkiye'nin Batı Afrika'daki görünürliğini ve etkisini artırabilecek bir sıçrama tahtası işlevi görebilir. Nitekim Türkiye'nin Afrika politikasını 'ülke-bazlı fakat bölgesel çarpan üretmeye açık' biçimde kurgulaması, kıtadaki sınırlı kaynaklarını daha verimli kullanmasını sağlayacaktır (Demirtaş & Garba, 2026).

Bu çerçevede Nijerya, Somali'den farklı olarak 'derinleşme'den çok 'genişleme' mantığını temsil etmektedir. Somali'de güvenlik, enerji, insani diplomasi ve arabuluculuk tek bir yoğun dosyada birleşirken; Nijerya'da daha çok savunma, ticaret, eğitim ve kurumsal anlaşmalar üzerinden çok sektörlü bir yayılma görülmektedir. Tam da bu nedenle Nijerya, Türkiye'nin Afrika politikasında ikinci kuşak ortaklıkların nasıl inşa edileceğine dair önemli bir laboratuvar işlevi görmektedir.

Bölüm Özeti / Çıkarımlar

- **Türkiye–Nijerya ilişkileri köklü diplomatik zemine sahip olmakla birlikte, asıl kurumsal sıçramasını 27 Ocak 2026 tarihli dokuz anlaşmalılık paketle yaşamıştır.**
- **Nijerya, Türkiye'nin Batı Afrika'daki genişleme modeli için kritik bir merkezdir; ilişki yalnızca savunmaya değil, eğitim, medya, standartlar ve diplomasi alanlarına da yayılmaktadır.**
- **Savunma ve güvenlik boyutu önemli olmakla birlikte, ilişkinin kalıcılığı ticaret, lojistik ve kurumsal uygulama kapasitesinin güçlendirilmesine bağlıdır.**

Karşılaştırmalı Analiz

Türkiye'nin Afrika politikasını açıklamak için Somali ve Nijerya örneklerini birlikte okumak, tek bir ülke dosyasına bakmaktan daha açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Bunun nedeni, iki vakanın Türkiye'nin kıtadaki varlığının aynı anda hem derinleşme hem de genişleme boyutlarını görünür kılmasıdır. Somali dosyası, insani diplomasi ile başlayan, güvenlik ve enerji alanlarına doğru yoğunlaşan çok katmanlı bir ortaklığı temsil ederken; Nijerya dosyası, daha kurumsal, daha geniş ölçekli ve Batı Afrika merkezli bir stratejik ortaklık arayışını yansıtmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-a; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b; Ağır ve Özkan, 2021).

Somali'de Türkiye'nin varlığı bir kriz anında görünür olmuş, sahada insani yardım ve devlet kapasitesi inşasıyla meşruiyet üretmiş, ardından savunma, deniz güvenliği, enerji ve arabuluculuk işlevleriyle derinleşmiştir. TBMM'de kabul edilen 27 Temmuz 2024 tarihli tezkere haber metni, 8 Şubat 2024 tarihli Savunma ve Ekonomik İş Birliği Çerçeve Anlaşması'nın yalnızca askerî iş birliğini değil, Somali'nin ekonomik kaynaklarının daha etkin kullanımı ve deniz yetki alanlarının güvenliğiyle bağlantılı faaliyetleri de kapsadığını açık biçimde göstermektedir (TBMM, 2024). Mart 2024 tarihli hidrokarbon anlaşması ve Aralık 2024 Ankara Bildirisi ile Şubat 2025 teknik müzakereleri de bu dosyanın artık sadece yardım veya eğitim ekseninde değil, güvenlik-jeopolitik-enerji ekseninde de tanımlandığını ortaya koymaktadır (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2024; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024a; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025).

Nijerya ise farklı bir mantıkla öne çıkmaktadır. Burada Türkiye'nin görünürlüğü bir insani kriz veya devlet inşası sahası üzerinden değil; büyük ekonomi, yüksek nüfus, bölgesel ağırlık ve savunma-ekonomi ilişkilerinin kurumsal derinleşmesi üzerinden şekillenmektedir. T.C. Dışişleri Bakanlığı, Nijerya ile ilişkilerin tarihsel zeminini 1962'de Lagos'ta açılan büyükelçiliğe kadar götürmekte; 2021 ziyaretleri ve sonrasındaki kurumsal temaslarla ilişkilerin yeni bir ivme kazandığını vurgulamaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b). Bu ivmenin en görünür eşiği ise 27 Ocak 2026'da imzalanan dokuz anlaşmadır. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın duyurduğu bu paket, askerî iş birliğinden enerjiye, eğitimden diplomasi akademilerine kadar geniş bir alana yayılmaktadır (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2026).

Bu nedenle Somali, Türkiye'nin Afrika'daki en yoğun ve en çok katmanlı "derinleşme modeli"; Nijerya ise Türkiye'nin Batı Afrika'daki kurumsallaşan "genişleme modeli" olarak kavramsallaştırılabilir. Somali'de Türkiye, sahada kapasite kuran ve kriz yöneten aktör kimliğiyle öne çıkarken; Nijerya'da daha çok sektörler arası ortaklık, savunma sanayii, ticari derinleşme ve diplomatik ölçek büyütme mantığı baskındır. Daban'ın çalışması, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik siyasi ve diplomatik ilişkilerinin 2005 sonrası dönemde ivme

kazandığını ve büyükelçilik açılışlarıyla kıtada yeni bir görünürlük oluşturduğunu göstermektedir; bu genel hat, Somali ve Nijerya'da iki farklı biçimde somutlaşmaktadır (Daban, 2021).

İki vaka arasındaki en önemli ortaklık, her ikisinin de Türkiye'nin kıta politikasının artık açılım aşamasını aşmış olduğunu göstermesidir. Hem Somali hem Nijerya, Türkiye'nin Afrika'yı salt sembolik dostluk alanı olarak görmediğini; güvenlik, enerji, deniz yolları, ticaret ve diplomatik kapasite açısından stratejik önceliklendirme yaptığını göstermektedir. Ancak fark da tam burada ortaya çıkar: Somali'de Türkiye'nin etkisi yüksek yoğunluklu ama yüksek riskli; Nijerya'da ise daha kurumsal, daha ölçeklenebilir ve nispeten daha dengeli görünmektedir. Bu nedenle iki dosya birlikte okunduğunda Türkiye'nin Afrika politikasının hem fırsatlarını hem de sınırlarını görmek mümkün olur (SETA, 2026; Demirtaş, 2024).

8. Somali-Nijerya Karşılaştırmalı Analiz

Türkiye'nin Afrika politikasını açıklamak için Somali ve Nijerya örneklerini birlikte okumak, tek bir ülke dosyasına bakmaktan daha açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Bunun nedeni, iki vakanın Türkiye'nin kıtadaki varlığının aynı anda hem derinleşme hem de genişleme boyutlarını görünür kılmasıdır. Somali dosyası, insani diplomasi ile başlayan, güvenlik ve enerji alanlarına doğru yoğunlaşan çok katmanlı bir ortaklığı temsil ederken; Nijerya dosyası, daha kurumsal, daha geniş ölçekli ve Batı Afrika merkezli bir stratejik ortaklık arayışını yansıtmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-a; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b; Ağır ve Özkan, 2021).

Somali'de Türkiye'nin varlığı bir kriz anında görünür olmuş, sahada insani yardım ve devlet kapasitesi inşasıyla meşruiyet üretmiş, ardından savunma, deniz güvenliği, enerji ve arabuluculuk işlevleriyle derinleşmiştir. TBMM'de kabul edilen 27 Temmuz 2024 tarihli tezkere haber metni, 8 Şubat 2024 tarihli Savunma ve Ekonomik İş Birliği Çerçeve Anlaşması'nın yalnızca askerî iş birliğini değil, Somali'nin ekonomik kaynaklarının daha etkin kullanımı ve deniz yetki alanlarının güvenliğiyle bağlantılı faaliyetleri de kapsadığını açık biçimde göstermektedir (TBMM, 2024). Mart 2024 tarihli hidrokarbon anlaşması ve Aralık 2024 Ankara Bildirisi ile Şubat 2025 teknik müzakereleri de bu dosyanın artık sadece yardım veya eğitim ekseninde değil, güvenlik-jeopolitik-enerji ekseninde de tanımlandığını ortaya koymaktadır (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2024; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024a; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025).

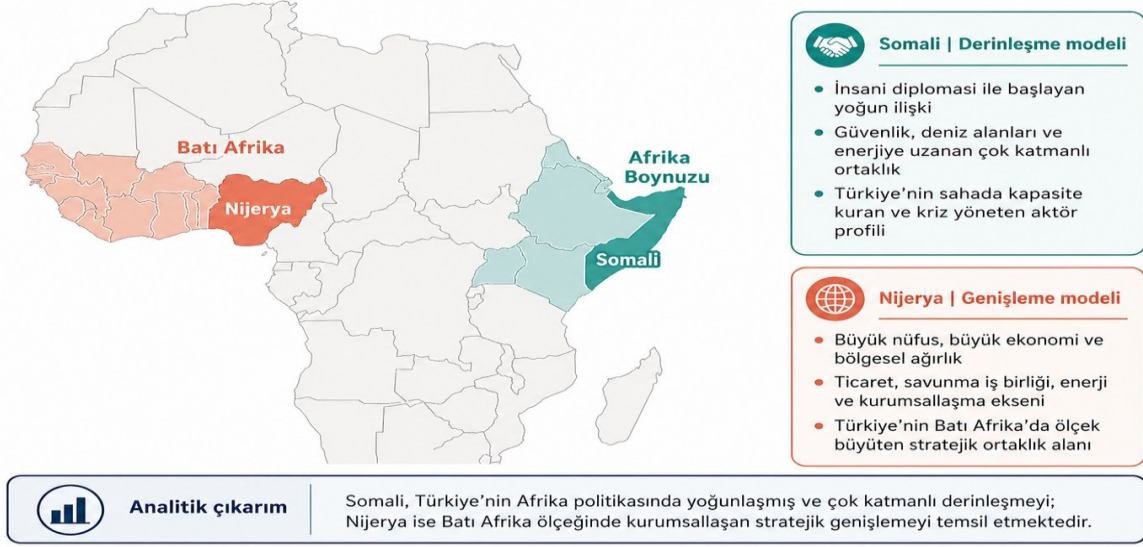
Nijerya ise farklı bir mantıkla öne çıkmaktadır. Burada Türkiye'nin görünürlüğü bir insani kriz veya devlet inşası sahası üzerinden değil; büyük ekonomi, yüksek nüfus, bölgesel ağırlık ve savunma-ekonomi ilişkilerinin kurumsal derinleşmesi üzerinden şekillenmektedir. T.C. Dışişleri Bakanlığı, Nijerya ile ilişkilerin tarihsel zeminini 1962'de Lagos'ta açılan büyükelçiliğe kadar götürmekte; 2021 ziyaretleri ve sonrasındaki kurumsal temaslarla ilişkilerin yeni bir ivme kazandığını vurgulamaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b). Bu ivmenin en görünür eşiği ise 27 Ocak 2026'da imzalanan dokuz anlaşmadır. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın duyurduğu bu paket, askerî iş birliğinden enerjiye, eğitimden diplomasi akademilerine kadar geniş bir alana yayılmaktadır (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2026).

Bu nedenle Somali, Türkiye'nin Afrika'daki en yoğun ve en çok katmanlı “derinleşme modeli”; Nijerya ise Türkiye'nin Batı Afrika'daki kurumsallaşan “genişleme modeli” olarak kavramsallaştırılabilir. Somali'de Türkiye, sahada kapasite kuran ve kriz yöneten aktör kimliğiyle öne çıkarken; Nijerya'da daha çok sektörler arası ortaklık, savunma sanayii, ticari derinleşme ve diplomatik ölçek büyütme mantığı baskındır. Daban'ın çalışması, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik siyasi ve diplomatik ilişkilerinin 2005 sonrası dönemde ivme kazandığını ve büyükelçilik açılışlarıyla kıtada yeni bir görünürlük oluşturduğunu göstermektedir; bu genel hat, Somali ve Nijerya'da iki farklı biçimde somutlaşmaktadır (Daban, 2021).

İki vaka arasındaki en önemli ortaklık, her ikisinin de Türkiye'nin kıta politikasının artık açılım aşamasını aşmış olduğunu göstermesidir. Hem Somali hem Nijerya, Türkiye'nin Afrika'yı salt sembolik dostluk alanı olarak görmediğini; güvenlik, enerji, deniz yolları, ticaret ve diplomatik kapasite açısından stratejik önceliklendirme yaptığını göstermektedir. Ancak fark da tam burada ortaya çıkar: Somali'de Türkiye'nin etkisi yüksek yoğunluklu ama yüksek riskli; Nijerya'da ise daha kurumsal, daha ölçeklenebilir ve nispeten daha dengeli görünmektedir. Bu nedenle iki dosya birlikte okunduğunda Türkiye'nin Afrika politikasının hem fırsatlarını hem de sınırlarını görmek mümkün olur (SETA, 2026; Demirtaş, 2024).

Şekil 8.1. Karşılaştırmalı Vaka Sahaları: Afrika Boynuzu ve Batı Afrika

Somali derinleşme modelini, Nijerya ise Batı Afrika merkezli genişleme modelini temsil etmektedir.

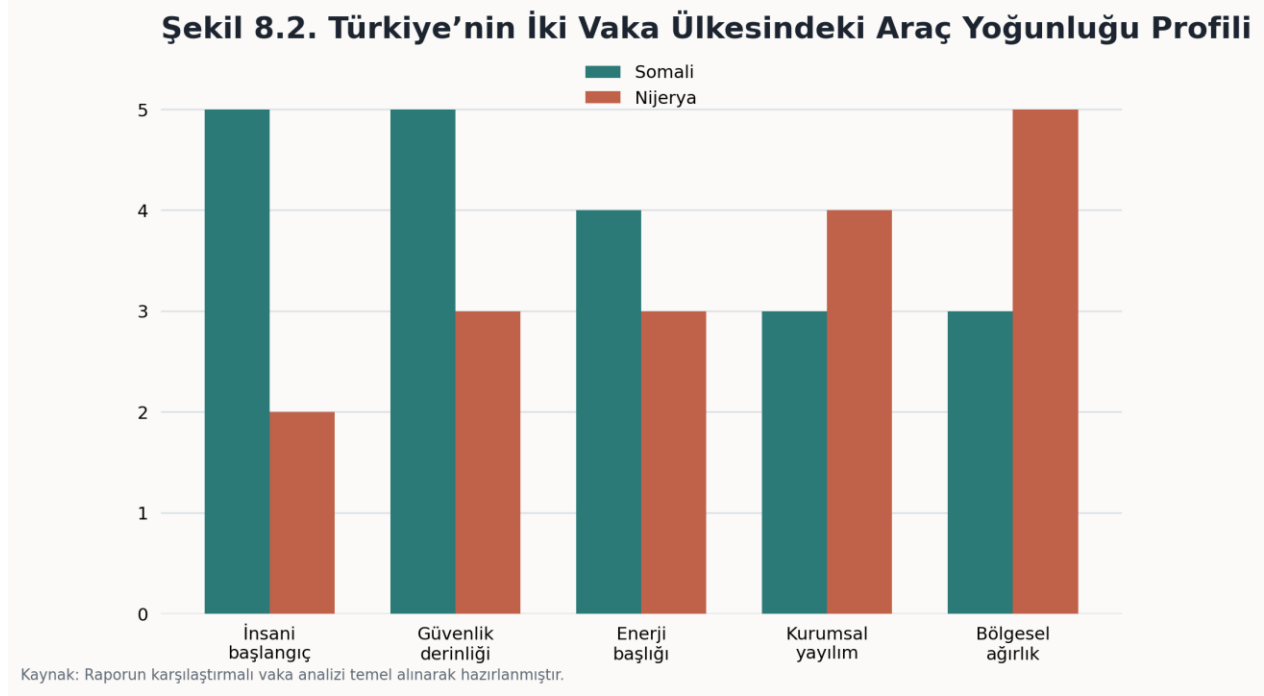

Kaynak: Natural Earth ülke sınırları veri seti; T.C. Dışişleri Bakanlığı; TBMM; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı; Ağır ve Özkan (2021); Daban (2021) temel alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 8.1. Somali ve Nijerya Dosyalarının Karşılaştırmalı Analizi

Boyut	Somali	Nijerya	Analitik sonuç
İlişki mantığı	İnsani diplomasi + güvenlik + enerji + arabuluculuk	Savunma + ekonomi + kurumsal ortaklık	Somali derinleşme, Nijerya genişleme modelidir.
Başlangıç ivmesi	Kriz ve devlet kapasitesi inşası	Diplomatik/ticari ve sektörel kurumsallaşma	Somali sahaya dayalı, Nijerya ölçek ekonomisine dayalıdır.
Güvenlik yoğunluğu	Çok yüksek	Yüksek ama daha kurumsal	Somali dosyasında risk ve angajman seviyesi daha yüksektir.
Enerji boyutu	Doğrudan ve hızlı yükselen	Potansiyel ve anlaşma temelli	Somali enerji-jeopolitik düğüm, Nijerya enerji-ekonomi düğümüdür.
Diplomatik çıktı	Arabuluculuk ve bölgesel istikrar üretimi	Batı Afrika'da ilişki ağını genişletme	Somali düzen kurucu; Nijerya ölçek büyüten dosyadır.
Kırılganlık düzeyi	Yüksek	Orta	Somali daha yüksek güvenlik ve siyasi oynaklık barındırır.

Kaynaklar: T.C. Dışişleri Bakanlığı; TBMM; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı; SETA değerlendirmeleri.

Şekil 8.2. Türkiye'nin İki Vaka Ülkesindeki Araç Yoğunluğu Profili

Kaynak: Raporun karşılaştırmalı vaka analizi temel alınarak hazırlanmıştır.

9. Riskler, Sınırlar ve Kırılganlıklar

Türkiye'nin Afrika politikasının son yıllarda kazandığı ivme, yapısal bir başarı kadar yapısal riskler de üretmektedir. Politikanın araç seti genişledikçe, devlet kapasitesi ile dış politika iddiası arasındaki uyum daha kritik hâle gelmektedir. SETA Security Radar 2026, Türkiye dış politikasının 2026'da eşik yönetimi, kapasite-iddia dengesi ve çok cepheli jeopolitik baskılar içinde okunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu genel çerçevede, Afrika politikasına da doğrudan uygulanabilir; çünkü kıta sahası artık yalnızca diplomatik görünürlük değil, aynı zamanda güvenlik, enerji, lojistik ve ticaret yükü üreten bir alana dönüşmüştür (Yeşiltaş vd., 2026).

İlk temel risk, kapasite aşımıdır. Türkiye'nin Afrika'da çok sayıda ülke ile aynı anda derinlikli ve sürdürülebilir ilişki kurma hedefi, kurumlar arası eşgüdüm, bütçe, uzman insan kaynağı ve saha bilgisinin yetersiz kaldığı durumlarda stratejik yorgunluk üretebilir. Somali gibi yoğun angajman gerektiren dosyalar ile Nijerya gibi ölçekli ekonomik ortaklık arayışları aynı anda yürütüldüğünde, ülke-bazlı önceliklendirme yapılmaması durumunda dağılma riski artmaktadır. Daban'ın tespit ettiği diplomatik genişlemenin güçlü bir yönü olduğu kadar, bu genişlemeyi derinlikli politika üretimiyle destekleme zorunluluğu da vardır (Daban, 2021).

İkinci risk, güvenlikleşme algısının yumuşak güç birikimini aşındırmasıdır. Türkiye'nin Afrika'da yıllarca geliştirdiği olumlu imaj; insani yardım, eğitim, sağlık, burslar ve hava bağlantısallığı üzerinden güçlenmiştir. Ağır ve Özkan'ın değerlendirmesi, Türkiye'nin Afrika'daki olumlu görünürlüğünün büyük ölçüde kalkınma iş birliği ve toplumla temas üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Ancak savunma ve askerî iş birliği boyutu hızlı biçimde büyüdüğünde, bu olumlu algının yerini dışarıdan güvenlik ihraç eden aktör algısı alabilir. Somali'de güvenlik ve enerji unsurlarının eşzamanlı yoğunlaşması, bu dengeyi dikkatle yönetme ihtiyacını artırmaktadır (Ağır ve Özkan, 2021; TBMM, 2024).

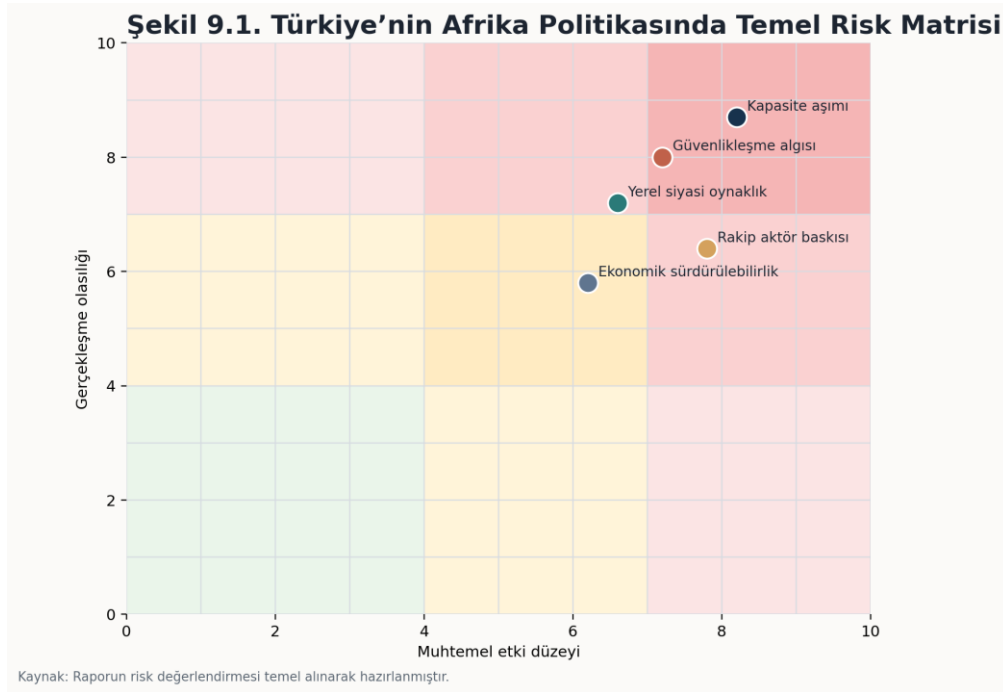
Üçüncü risk, yerel siyasi oynaklık ve rejim/elit değişimlerine aşırı bağımlılıktır. Afrika siyaseti homojen değildir; her ülkenin güvenlik, bürokrasi, ekonomik yapı ve iç meşruiyet dengeleri farklıdır. Somali örneğinde güvenlik boşlukları ve bölgesel gerilimler; Nijerya örneğinde ise federal yapı, iç güvenlik sorunları ve çok katmanlı siyasi ekonomi ilişkileri politika tasarımı doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle Ankara açısından “Afrika politikası” tekil bir çerçeve olarak değil, ülke ve alt-bölge bazlı çok katmanlı bir yönetim alanı olarak ele alınmalıdır (SETA, 2026; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-a; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b).

Dördüncü risk, rakip aktör baskısı ve jeopolitik çakışmadır. Afrika, Çin, Fransa, Rusya, Körfez ülkeleri ve Batılı aktörler arasında yoğun bir rekabet sahasıdır. Türkiye bu rekabette kendisini ne klasik sömürgeci geçmişe sahip bir güç ne de yalnızca güvenlik şirketi mantığıyla hareket eden bir aktör olarak konumlandırmaya çalışmaktadır. Ancak saha gerçekliği, özellikle limanlar, enerji blokları, savunma anlaşmaları ve deniz güvenliği gibi konularda çıkarların çakışmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Demirtaş'ın Etiyopya-Somali sürecine ilişkin analizi, Türkiye'nin diplomatik rolünün yalnızca tarafları bir araya getirmekten ibaret olmadığını; aynı zamanda bölgesel rekabeti yönetme kapasitesiyle de ilgili olduğunu göstermektedir (Demirtaş, 2024; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024a).

Beşinci risk ise ekonomik sürdürülebilirlik ve kurumsal koordinasyon eksikliğidir. Savunma, enerji, diplomasi, kalkınma, eğitim ve ticaret ayakları arasında etkin bir koordinasyon kurulmadan Afrika politikasının uzun vadeli sonuç üretmesi zordur. Nijerya'da imzalanan dokuz anlaşma geniş bir potansiyel sunsa da bu potansiyelin sahaya dönüşmesi, sektörler arası planlama ve takip mekanizmaları gerektirir. Benzer şekilde Somali'de enerji ve güvenlik iş birliğinin kalıcı getiri üretmesi, yalnızca askerî veya diplomatik değil, hukuki, ticari ve toplumsal zeminin de eşzamanlı işletilmesine bağlıdır (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2026; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2024).

Tablo 9.1. Türkiye'nin Afrika Politikasında Temel Riskler ve Muhtemel Etkileri

Risk	Olasılık	Etki	Yorum
Kapasite aşımı	Orta-Yüksek	Yüksek	Ülke sayısı arttıkça derinlik ve takip kapasitesi zayıflayabilir.
Güvenikleşme algısı	Yüksek	Orta-Yüksek	Yumuşak güç birikimi, askerî görünürlüğün gölgesinde aşınabilir.
Yerel siyasi oynaklık	Yüksek	Yüksek	Elit değişimleri ve iç güvenlik sorunları sürekliliği zorlayabilir.
Rakip aktör baskısı	Orta	Yüksek	Liman, enerji ve savunma alanlarında rekabet sertleşebilir.
Ekonomik sürdürülebilirlik	Yüksek	Yüksek	Büyük hedefler, finansman ve proje takibi gerektirir.
Kurumsal koordinasyon eksikliği	Yüksek	Yüksek	Kamu-özel sektör-düşünce kuruluşu eşgüdümü zayıf kalırsa etki azalır.

Kaynak: Raporun risk değerlendirmesi temel alınarak hazırlanmıştır.

10. Politika Önerileri

Karşılaştırmalı analiz ve risk değerlendirmesi bir arada düşünüldüğünde, Türkiye'nin Afrika politikasında bundan sonraki aşama nicelikten çok nitelik meselesidir. Başka bir ifadeyle temel mesele, Afrika'da daha görünür olmak değil; hangi ülkelerde, hangi araçlarla ve hangi zaman ufkuyla kalıcı etki üretileceğini netleştirmektir. Bu da ülke-bazlı önceliklendirme, araçlar arası denge ve kurumlar arası eşgüdüm gerektirir (Yeşiltaş vd., 2026; SETA, 2026).

İlk öneri, Afrika politikasının ülke-bazlı önceliklendirme mantığıyla yeniden katmanlandırılmasıdır. Somali ve Nijerya aynı "Afrika dosyası" içinde yer alsın da stratejik ihtiyaçları ve Türkiye'den bekledikleri iş birliği modeli farklıdır. Somali'de güvenlik, deniz yetki alanları, devlet kapasitesi ve enerji boyutu birlikte düşünülmelidir. Nijerya'da ise ticaret, savunma sanayii, enerji, eğitim ve diplomatik kurumsallaşma daha ön plandadır. Bu nedenle tek tip Afrika politikası yerine, en azından öncelikli ülkeler için ayrı strateji dosyaları hazırlanmalıdır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-a; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2026).

İkinci öneri, yumuşak güç ile güvenlik araçları arasındaki dengenin korunmasıdır. Türkiye'nin Afrika'daki özgün avantajı yalnızca savunma sanayi kapasitesinden değil; sahada toplumla temas kurabilme, kriz anlarında görünür olabilme ve eşit ortaklık söylemini destekleyebilme becerisinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle güvenlik iş birliği büyürken eğitim, burs, sağlık, kültürel etkileşim ve teknik kapasite geliştirme araçlarının geri plana düşmemesi gerekir. Aksi halde Türkiye'nin farklılaştırıcı avantajı zayıflayabilir (Ağır ve Özkan, 2021; Kavas, 2005/2017).

Üçüncü öneri, Somali dosyasında güvenlik-enerji-arabuluculuk üçgeninin kurumsal çerçeveye oturtulmasıdır. Ankara Bildirisi ve Şubat 2025 teknik müzakereleri, Türkiye'nin Somali-Etiyopya hattında yalnızca ikili bir ortak değil, aynı zamanda kolaylaştırıcı ve istikrar üretici bir aktör olduğunu göstermiştir. Bu rolün kalıcı sonuç üretmesi için enerji diplomasisi, deniz güvenliği ve bölgesel diplomasi aynı kurumsal eşgüdüm şemsiyesi

altında yönetilmelidir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024a; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2024).

Dördüncü öneri, Nijerya dosyasında savunma-ekonomi dengesinin somut proje takvimleriyle desteklenmesidir. İmzalanan dokuz anlaşma siyasi olarak güçlü bir irade beyanı sunmaktadır; ancak bu iradenin sahaya yansımaları için uygulama takvimi, ortak çalışma grupları ve ölçülebilir takip mekanizmaları gerekir. Özellikle savunma, enerji, sanayi ve eğitim alanlarında pilot projeler üzerinden ilerlemek, ilişkiyi daha görünür ve sürdürülebilir kılacaktır (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2026; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b).

Beşinci öneri, Afrika uzmanlığına dayalı kalıcı bilgi altyapısının güçlendirilmesidir. Türkiye'nin Afrika'daki varlığının derinleşmesi; yalnızca diplomatik temsil veya ekonomik girişimlerle değil, düşünce kuruluşları, üniversiteler, sahaya hâkim uzmanlar ve kamu kurumları arasında düzenli bilgi akışının kurulmasıyla mümkündür. Ahmet Kavas'ın tarihsel çerçevesi, Daban'ın diplomatik analizleri ve SETA'nın güncel politika raporları birlikte düşünüldüğünde, Türkiye'de Afrika çalışmalarının önemli bir birikim ürettiği görülmektedir; ancak bu birikimin karar alma süreçlerine daha sistematik biçimde bağlanması gerekmektedir (Kavas, 2005/2017; Daban, 2021; SETA, 2026).

Şekil 10.1. Politika Önerilerinin Zaman Ufku

Kaynak: Raporun politika önerileri bölümü temel alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 10.1. Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Politika Öncelikleri

Kısa vade	Orta vade	Uzun vade
Somali ve Nijerya için ayrı ülke dosyaları	Yumuşak güç-güvenlik dengesinin yeniden kalibrasyonu	Kalıcı Afrika uzmanlığı ağı ve saha araştırma altyapısı
Kurumlar arası eşgüdüm ve takip mekanizması	Pilot savunma-ekonomi-eğitim projeleri	Enerji-lojistik-savunma eksenlerinin senkron yönetimi
Algı takibi ve yerel paydaş istişaresi	Şeffaf uygulama takvimi ve performans göstergeleri	Türkiye-Afrika ortaklık modelinin kurumsal marka haline getirilmesi

11. Sonuç

Somali ve Nijerya örnekleri birlikte okunduğunda, Türkiye'nin Afrika politikasının artık yalnızca bir açılım politikası olmadığı açıkça görülmektedir. Türkiye, kıtada bir yandan tarihsel hafıza, insani diplomasi ve toplumsal temas üzerinden meşruiyet üretirken; diğer yandan güvenlik, enerji ve ticaret araçlarıyla daha stratejik ve çok katmanlı bir ortaklık modeli inşa etmektedir. Somali, bu modelin en yoğun ve riskli derinleşme sahasını; Nijerya ise en ölçeklenebilir ve kurumsallaştırılabilir genişleme sahasını temsil etmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-a; T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.-b; SETA, 2026).

Bu tablo aynı zamanda önemli bir uyarı da içermektedir: Afrika'da kalıcı etki üretmek, sadece görünür olmakla değil; kapasite ile iddia arasındaki dengeyi korumakla mümkündür. Türkiye'nin önündeki temel sınav, kıta politikasını ülke-bazlı önceliklendirme, araçlar arası denge ve kurumsal eşgüdüm temelinde sürdürülebilir bir yapıya kavuşturabilmesidir. Başarılı olması halinde Türkiye, Afrika'da yalnızca varlık gösteren değil, güvenilir ve çok boyutlu ortaklık kurabilen bir aktör olarak öne çıkacaktır. Aksi halde hızlı genişleme, derinlik kaybı ve algı aşınması riskini de beraberinde getirebilir (Yeşiltaş vd., 2026; Ağır ve Özkan, 2021).

Tablolar Listesi

- Tablo 3.1. Türkiye'nin Afrika Politikasında Başlıca Dönüm Noktaları
Tablo 4.1. Türkiye'nin Afrika Politikasında Başlıca Araçlar ve Stratejik İşlevleri
Tablo 5.1. Afrika'da Türkiye Algısını Etkileyen Başlıca Unsurlar
Tablo 6.1. Türkiye–Somali İlişkilerinde Başlıca Dönüm Noktaları
Tablo 7.1. 27 Ocak 2026 Türkiye–Nijerya Anlaşma Paketinin Tematik Dağılımı
Tablo 8.1. Somali ve Nijerya Dosyalarının Karşılaştırmalı Analizi
Tablo 9.1. Türkiye'nin Afrika Politikasında Temel Riskler ve Muhtemel Etkileri
Tablo 10.1. Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Politika Öncelikleri

Haritalar Listesi

- Harita 3.1. Türkiye–Afrika Stratejik Eksenleri
Harita 4.1. Türkiye'nin Afrika'daki Araç Setinin Bölgesel Dağılımı
Harita 7.1. Türkiye–Nijerya Stratejik Koridoru

Grafikler Listesi

- Grafik 3.1. Afrika'daki Türk Büyükelçilik Sayısındaki Artış
Grafik 4.1. Afrika'da Türkiye'nin Kurumsal ve Bağlantısal Erişimi
Grafik 5.1. Africaleads 2021 Araştırmasında Türkiye'nin İmaj Puanı
Grafik 6.1. Türkiye–Somali Ortaklığının Araç Yoğunluğu
Grafik 7.1. Türkiye–Nijerya İş Birliğinde Öne Çıkan Sütunlar

Şekiller ve Şemalar Listesi

- Şema 3.1. Yumuşak Güçten Stratejik Ortaklığa Dönüşüm Modeli
Şekil 5.1. Afrika'da Türkiye Algısını Besleyen ve Aşındıran Faktörler
Şekil 6.1. Türkiye–Somali İlişkilerinde Başlıca Dönüm Noktaları
Şekil 7.1. Türkiye–Nijerya İlişkilerinde Başlıca Eşikler
Şekil 8.1. Karşılaştırmalı Vaka Sahaları: Afrika Boynuzu ve Batı Afrika
Şekil 8.2. Türkiye'nin İki Vaka Ülkesindeki Araç Yoğunluğu Profili
Şekil 9.1. Türkiye'nin Afrika Politikasında Temel Risk Matrisi
Şekil 10.1. Politika Önerilerinin Zaman Ufku

Kaynakça

- Ağır, O., & Özkan, M. (2021). Türkiye-Afrika iş birliği: Üçüncü bir yol mümkün mü? SETA Analiz. <https://media.setav.org/tr/dosya/2021/12/analiz-turkiye-afrika-is-birligi-ucuncu-bir-yol-mumkun-mu.pdf>
- Ağır, O., & Özkan, M. (2021). Türkiye-Afrika iş birliği: Üçüncü bir yol mümkün mü? SETA. <https://media.setav.org/tr/dosya/2021/12/analiz-turkiye-afrika-is-birligi-ucuncu-bir-yol-mumkun-mu.pdf>
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2025, 17 Ekim). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye-Afrika 5. İş ve Ekonomi Forumu'nda konuştu. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-afrika-5-is-ve-ekonomi-forumunda-konustu>
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2026, 27 Ocak). Türkiye ile Nijerya arasında 9 anlaşma imzalandı. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/turkiye-ile-nijerya-arasinda-9-anlasma-imzalandi-27-01-26>
- Daban, C. (2021). 21. yüzyılda Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile siyasi ve diplomatik ilişkileri. Abant Sosyal Bilimler Dergisi, 21(3), 925-944. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1856069>
- Demirtaş, T. (2024, 7 Temmuz). Etiyopya-Somali görüşmeleri: Türkiye'nin diplomatik rolü ve bölgesel istikrar. SETA. <https://www.setav.org/etiopya-somali-gorushmeleri-turkiyenin-diplomatik-rolu-ve-bolgesel-istikrar>
- Demirtaş, T. (2024a, 24 Şubat). Türkiye'nin Afrika'daki başarı hikâyesi: Somali. SETA. <https://www.setav.org/turkiyenin-afrikadaki-basari-hikayesi-somali>
- Demirtaş, T. (2024b, 22 Şubat). Türkiye-Somali anlaşmasının verdiği mesaj ve Türkiye ile müttefiklik. SETA. <https://www.setav.org/turkiye-somali-anlasmasinin-verdigi-mesaj-ve-turkiye-ile-muttefiklik>
- Demirtaş, T., & Garba, S. A. (2026). Nigeria-Türkiye partnership in a multipolar era: Symbiotic necessity in a fragmented global order. SETA. <https://media.setav.org/en/file/2026/01/nigeria-turkiye-partnership-in-a-multipolar-era-symbiotic-necessity-in-a-fragmented-global-order.pdf>
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2024, 18 Temmuz). Türkiye Somali'de petrol ve doğal gaz arayacak. <https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=21332>
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2024, 7 Mart). Türkiye and Somalia ink oil and gas cooperation agreement. <https://enerji.gov.tr/news-detail?id=21273>
- Kavas, A. (2005/2017). Geçmişten günümüze Afrika. Kitabevi Yayınları. Bibliyografik kayıt: <https://kutuphane.ttk.gov.tr/details?id=555150&materialType=KT&query=Afrika>.
- Kavas, A. (2016). Osmanlı-Afrika ilişkileri. Kitabevi Yayınları.
- Kavas, A. (2019). Geçmişten günümüze Afrika. Kitabevi Yayınları.
- SETA. (2024, 22 Şubat). Türkiye-Somali anlaşmasının verdiği mesaj ve Türkiye ile müttefiklik. <https://www.setav.org/turkiye-somali-anlasmasinin-verdigi-mesaj-ve-turkiye-ile-muttefiklik>
- SETA. (2026). Politikadan pratiğe Türkiye-Afrika ilişkileri. <https://media.setav.org/tr/dosya/2026/02/politikadan-pratige-turkiye-afrika-iliskileri.pdf>
- SETA. (2026a). Politikadan pratiğe Türkiye-Afrika ilişkileri. <https://media.setav.org/tr/dosya/2026/02/politikadan-pratige-turkiye-afrika-iliskileri.pdf>

SETA. (2026b). Nigeria-Türkiye partnership in a multipolar era: Symbiotic necessity in a fragmented global order. <https://media.setav.org/en/file/2026/01/nigeria-turkiye-partnership-in-a-multipolar-era-symbiotic-necessity-in-a-fragmented-global-order.pdf>

T.B.M.M. (2024, 27 Temmuz). TSK'nın Somali'de görevlendirilmesine ilişkin Cumhurbaşkanlığı tezkeresi TBMM Genel Kurulunda kabul edildi. <https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=bb41dd99-dbb5-4808-8c5a-0190f5197c56>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2021, 25 Mayıs). Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun 25 Mayıs Afrika Günü münasebetiyle yayımlanan makalesi. https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-25-mayis-afrika-gunu-munasebetiyle-yayinlanan-makalesi.tr.mfa

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024a, 1 Temmuz). Ortak Ankara Açıklaması. <https://www.mfa.gov.tr/joint-ankara-statement-%28by-turkiye--ethiopia-and-somalia%29.tr.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024a, 11 Aralık). Türkiye Cumhuriyeti'nin kolaylaştırıcılığıyla Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti ve Somali Federal Cumhuriyeti'nin Ankara Bildirisi. <https://www.mfa.gov.tr/etiopya-federal-demokratik-cumhuriyeti-ve-somali-federal-cumhuriyeti-nin-ankara-bildirisi.tr.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024b, 11 Aralık). Türkiye Cumhuriyeti'nin kolaylaştırıcılığıyla Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti ve Somali Federal Cumhuriyeti'nin Ankara Bildirisi. <https://www.mfa.gov.tr/etiopya-federal-demokratik-cumhuriyeti-ve-somali-federal-cumhuriyeti-nin-ankara-bildirisi.tr.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2025, 18 Şubat). Ankara Süreci kapsamında Somali ve Etiyopya arasında gerçekleştirilen teknik müzakerelerin ilk turuna ilişkin açıklama. <https://www.mfa.gov.tr/somali-ve-etiyopya-arasinda-gerceklestirilen-teknik-muzakerelerin-ilk-turuna-iliskin-aciklama-18-02-2025.tr.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2025, 18 Şubat). Sayın Bakanımızın Ankara Bildirisi kapsamında Etiyopya ve Somali arasındaki teknik müzakerelerin ilkine katılımı. <https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-ankara-bildirisi-kapsaminda-etiyopya-ve-somali-arasindaki-teknik-muzakerelerin-ilkine-katilimi-18-02-2025.tr.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). Türkiye-Afrika ilişkileri. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). Türkiye-Nijerya Cumhuriyeti siyasi ilişkileri. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-nijerya-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.-a). Relations between Türkiye and Somalia / Republic of Somalia. <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-somalia.en.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.-a). Türkiye-Afrika ilişkileri. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-relations.en.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.-a). Türkiye-Afrika ilişkileri. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.-b). Türkiye-Nijerya Cumhuriyeti siyasi ilişkileri. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-nijerya-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

TİKA. (2021, 2 Aralık). Afrika'da sürdürülebilir kalkınma iş birliklerinin öncüsü TİKA. https://tika.gov.tr/detail-afrika%27da_surdurulebilir_kalkinma_is_birliklerinin_ancusu_tika/

Yeşiltaş, M., Düz, S., İnat, K., & diğerleri. (2026). SETA Security Radar: Türkiye's Geopolitical Landscape in 2026. SETA. <https://media.setav.org/en/file/2026/01/seta-security-radar-turkiye-s-geopolitical-landscape-in-2026.pdf>

YTB. (2024, 30 Ekim). Afrika Yıllığı 2023 eseri okuyucuyla buluştu. <https://ytb.gov.tr/haberler/afrika-yilligi-2023-eseri-okuyucuyla-bulustu>